

## # CEZA MAHKEMELERİNDE GÖRÜLEN DAVALARIN YARGI HARCİ KARŞISINDAKİ DURUMU\*

(THE ISSUE OF JUDICIAL FEES IN TERMS OF CASES AT CRIMINAL COURTS)

**Doç. Dr./Assoc. Prof. Dr. İlhami ÖZTÜRK\*\***  
**Arş. Gör./Res. Asst. Arif Emre SÜMER\*\*\***

### ÖZ

Ceza mahkemelerinde, tarihsel süreç içerisinde kamu davası, müsadere tali davası ve şahsi dava şeklindeki ceza davaları dışında bazı davaların da hükme bağlandığı görülmektedir. Şahsi hak davası, kanun dışı yakalama veya tutuklama nedeniyle tazminat davası, koruma tedbirleri nedeniyle tazminat davası, hâkimler ve cumhuriyet savcılarının suç soruşturması veya kovuşturması sırasında, koruma tedbirleri dışında verdikleri tüm kararlar veya yaptıkları işlemler ile kişisel kusur, haksız fiil veya diğer sorumluluk hâlleri nedeniyle tazminat davası ve infaz edilen mahkûmiyet kararının sonradan yargılamanın yenilenmesi sonucu kaldırılması nedeniyle tazminat davası bu davalar arasında yer almaktadır. Bu davalardan bazıları kanun düzenlemesi ile yürürlükten kaldırılmış iken bir kısmı mevcudiyetini devam ettirmektedir. Harçlar Kanunu

---

<sup>H</sup> Hakem denetiminden geçmiştir.

\* Bu makale 07.04.2021 tarihinde Yayınımıza ulaşmış olup, 29.05.2021 tarihinde birinci hakem; 15.06.2021 tarihinde ikinci hakem onayından geçmiştir.

\*\* İzmir Bakırçay Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi, Mali Hukuk Anabilim Dalı, ilhami.ozturk@bakircay.edu.tr, ORCID ID: orcid.org/ 0000-0001-9828-8861

\*\*\* İzmir Bakırçay Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı, arifemre.sumer@bakircay.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7382-4922

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar tarafından çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmişlerdir.

Katkı Payı Oranı: Yarı yarıya (%50/%50)'dir.

Bu makaleye atıf için; ÖZTÜRK, İlhami, SÜMER, Arif Emre, “Ceza Mahkemelerinde Görülen Davaların Yargı Harcı Karşısındaki Durumu”, İzmir Bakırçay Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt No.: 1, Sayı No.: 2, 2020, s. 283-318.

uyarınca “ceza davaları” yargılama harcına konu oluşturmazlar. Ancak mahiyeti itibarıyla ceza davası niteliğinde olmayan tazminat davalarına kanunla tanınmış bir yargı harcı bağışıklığı bulunmamaktadır. Bu çalışma ile ceza mahkemelerinde görülen dava türleri irdelenmiş, bu davaların yargı harcına tabi olup olmadığı hususu kanunilik ilkesi kapsamında ortaya konulmuştur.

**Anahtar Kelimeler:** Ceza Mahkemesi, Ceza Davası, Tazminat Davası, Yargı Harcı

### ABSTRACT

*In the criminal courts, it is seen that some cases have been adjudicated in the historical process, apart from the criminal cases in the form of public lawsuits, sub-confiscation lawsuits and personal lawsuits. Compensation due to personal rights lawsuit, unlawful arrest or detention, compensation due to protective measures, all decisions or actions taken by judges and public prosecutors during criminal investigation or prosecution, other than protective measures, and compensation for personal fault, tort or other liability situations. The lawsuit for compensation is among these lawsuits due to the fact that the court case and the executed conviction were subsequently repealed as a result of the retrial. While some of these cases have been abolished by law, some of them continue to exist. In accordance with the Fees Law, “criminal cases” do not constitute the subject of judicial fees. However, there is no immunity from judicial fees to compensation cases, which are not criminal cases in terms of their nature. In this study, the types of cases heard in criminal courts have been examined, and the issue of whether these cases are subject to judicial fees has been put forward within the scope of the principle of legality.*

**Keywords:** Criminal Court, Criminal Case, Compensation Case, Judicial Fee

\*\*\*

### GİRİŞ

Ceza mahkemelerinde, ağırlıklı olarak “ceza davaları” görülmekle birlikte ceza davaları dışında bazı tazminat davaları da karara bağlan-

maktadır. Ceza davalarının yargı harcına tabi olmadığı hususu Harçlar Kanunu<sup>1</sup> ile hükme bağlanmıştır. Nitekim anılan Kanun'un gerekçesinde de bu husus açıklığa kavuşturulmuştur. Ancak, ceza mahkemelerinde görülen tazminat davalarının yargı harcına tabi olmadığı hususunda açık bir kanun düzenlemesi bulunmamaktadır. Bir davanın ceza mahkemesinde hükme bağlanmış olması bu davayı yargı harcından bağışık tutmaya yetmez. Burada önemli olan hükmün verildiği mahkemeden ziyade davanın niteliğidir.

Ceza mahkemelerinde görülen davalar sadece Cumhuriyet savcılar tarafından açılan “*kamu davası*”ndan ibaret değildir. Bunun yanında “*şahsi dava*”, “*şahsi hak davası*”, “*kanun dışı yakalama ve tutuklama nedeniyle tazminat davası*”, “*koruma tedbirleri nedeniyle tazminat davası*”, “*hâkimler ve cumhuriyet savcılarının suç soruşturması veya kovuşturması sırasında, koruma tedbirleri dışında verdikleri tüm kararlar veya yaptıkları işlemler ile kişisel kusur, haksız fiil veya diğer sorumluluk hâlleri nedeniyle tazminat davası*” ve “*infaz edilen mahkûmiyet kararının sonradan yargılamanın yenilenmesi sonucu kaldırılması nedeniyle tazminat davası*” ceza mahkemelerinde görülen davalar arasında yer almıştır. Bu sayılan davalardan “*şahsi dava*”, “*şahsi hak davası*” ve “*kanun dışı yakalama ve tutuklama nedeniyle tazminat davası*” 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun (CMK)<sup>2</sup> kabul edilmesiyle yürürlükten kalkmıştır.

Uygulamada ceza mahkemelerinde görülen davalar herhangi bir ayrıma tabi tutulmadan daha açık bir ifade ile ister “*ceza davası*” ister “*tazminat davası*” niteliğinde olsun yargı harcına tabi tutulmamaktadır. Bu durum anayasal bir ilke olan ve yargı harçlarını da kapsayan kanunilik ilkesine açıkça aykırılık teşkil etmektedir. Yargı uygulamasının yanı sıra doktrinde de ceza mahkemelerinde görülen ancak ceza davası niteliğinde olmayan davaların yargı harcına tabi olması gerektiği hususunda bir eleştiriye rastlanılamamıştır. Bu çalışmada, ceza mahkemelerinde görülen davalar, bu davaların hukuki niteliği ile bu davaların yargı harcı karşısındaki durumları anayasal kanunilik ilkesi uyarınca mali hukuk kapsamında irdelenecektir.

<sup>1</sup> Kanun Numarası: 492, Kabul Tarihi: 2.7.1964, RG 17.7.1964/11756

<sup>2</sup> Kanun Numarası: 5271, Kabul Tarihi: 4.12.2004, RG 17.12.2004/25673

## I. Ceza Mahkemelerinde Görülen Davalar

Anayasa'nın 142'nci maddesi uyarınca mahkemelerin görevleri kanunla düzenlenir. Bu hükme paralel olarak ceza mahkemelerinde görülecek davalar; Mülga 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu (CMUK),<sup>3</sup> 466 sayılı Kanun Dışı Yakalanan veya Tutuklanan Kimselere Tazminat Verilmesi Hakkında Kanun (CMK)<sup>4</sup> ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun<sup>5</sup> ile belirlenmiştir.

Ceza mahkemelerinde karara bağlanan işler yukarıda sayılan kanunlarla sınırlı değildir. Diğer birtakım işlerin de ceza mahkemelerinde görülmesine çeşitli kanunlarda yer verilmiştir. Ancak çoğu zaman bu işlerde mahkemenin/hakimliğin kararı uyuşmazlığı sonlandıran bir hüküm niteliğinde olmayıp, tedbir niteliğindedir. Bu sebeple bu işlere teknik bir tabir olarak “dava” denmesi kanaatimizce doğru değildir.

Burada ilk olarak Sulh Ceza Hakimlikleri ile bu hakimliklerin görevlerine değinmek gerekecektir. Sulh Ceza Hakimlikleri yürütülen ceza soruşturmalarında hâkim tarafından verilmesi gereken kararları almak, işleri yapmak, bu kararlara yönelik itirazları incelemek ve kanunların verdiği diğer bazı görevleri yerine getirmek üzere 18.06.2014 tarih ve 6545 sayılı Kanun<sup>6</sup> ile kurulmuştur<sup>7</sup>. Sulh Ceza Hakimlikleri tıpkı diğer mahkemeler gibi yargı bağımsızlığı ve hakimlik teminatı esaslarına uygun olarak teşkilatlandırılan bir yargı makamıdır<sup>8</sup>. Bu sebeple sulh ceza

<sup>3</sup> Kanun Numarası: 1412, Kabul Tarihi: 4.4.1929, RG 20.4.1929/1172

<sup>4</sup> Kanun Numarası: 466, Kabul Tarihi: 7.5.1964, RG 15.5.1964/11704

<sup>5</sup> Kanun Numarası: 5235, Kabul Tarihi: 26.9.2004, RG 7.10.2004/25606

<sup>6</sup> Kanun Numarası: 6545, Kabul Tarihi: 18.6.2014 RG 28.6.2014/29044

<sup>7</sup> Feridun Yenisey and Ayşe Nuhoğlu, Ceza Muhakemesi Hukuku (7th edn, Seçkin Yayınları 2018) 156

<sup>8</sup> “...Yukarıda açıklandığı üzere, sulh ceza hakimliklerinin itiraz konusu kuralla, diğer tüm mahkemelerde olduğu gibi Anayasa'nın öngördüğü biçimde mahkemelerin bağımsızlığı ve hakimlik teminatı esaslarına uygun olarak teşkilatlandırıldıkları anlaşılmakta olup bunların yapılması ve işleyişinde, tarafsız davranamayacakları sonucuna ulaşılmasını gerektiren herhangi bir unsur yer verilmemiştir. Ayrıca, somut, nesnel ve inandırıcı delillerle hâkimin tarafsızlığını yitirdiğinin ortaya konulması durumunda davaya bakmasını engelleyen usul hükümleri bulunmaktadır. Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural Anayasa'nın 2., 37. Ve 142. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.” (Anayasa Mahkemesi, 164/12, 14.01.2015) V. Özer Özбек, Koray Doğan and Pınar Bacaksız, Ceza Muhakemesi Hukuku (13th edn, Seçkin Yayınları 2020) 99

hakimlikleri de Anayasa’da yargı yetkisinin verildiği bağımsız ve tarafsız mahkemelerden birini oluşturmaktadır. Sulh Ceza Hakimliklerinde görülen işler doğrudan maddi bir vakıanın çözümüne ilişkin olmayıp, genellikle bir tedbir talebinin karara bağlanmasından ibarettir. Ayrıca bu hakimliklerin verdiği kararlar uyuşmazlığı sona erdiren kararlar olmadığı için “hüküm” olarak nitelendirilemezler. Bu sebeple Sulh Ceza Hakimliklerinde görülen işlere, kanaatimizce teknik anlamda “dava” denemez<sup>9</sup>. Gözlem altına alma kararı (CMK md.74), iç beden muayenesi ve vücuttan örnek alma kararı (CMK md.75), moleküler genetik inceleme kararı (CMK md.78), yakalama kararına itiraz (CMK md.91/5), gözaltına alma kararına itiraz (CMK md.91/5), tutuklama kararı ve tutuklamaya itirazın incelenmesi (CMK m.100 vd.), el koyma kararı (m.123-134), adli kontrol kararı (CMK md.109-110), müdafinin dosya inceleme yetkisinin kısıtlanması kararı (CMK md.153/2) Sulh Ceza Hakimliklerinin aldığı kararlara örnek olarak gösterilebilir<sup>10</sup>. Bu kararlara yapılacak olan itirazlar da Sulh Ceza Hakimliklerinde görülecektir (CMK md.103 vd.).

Ceza mahkemelerinin ek yetkisini düzenleyen CMK’nın 218’inci maddesinin ilk fıkrasında “*Yüklenen suçun ispatı, ceza mahkemelerinden başka bir mahkemenin görev alanına giren bir sorunun çözümüne bağlı ise; ceza mahkemesi bu sorunla ilgili olarak da bu Kanun hüküm-*

<sup>9</sup> Ancak yukarıda da ifade edildiği gibi, TCK’nın 54’üncü maddesi ile CMK’nın 256’ncı maddesi uyarınca Sulh Ceza Hakimliklerinde yapılan müsadere talepleri tali anlamda da olsa “dava” niteliğindedir.

<sup>10</sup> Bu hakimliklerin görevleri burada sayılanlarla sınırlı değildir. 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümlerine göre bazı memurlar ve kamu görevlileri için yapılacak olan “hazırlık soruşturmaları”nda hakim kararı alınması gerektiren hususlarda karar vermek de bu hakimliklerin görevleri arasındadır. Bkz. Zehreddin Aslan and Halil Altındağ, Memurların Disiplin ve Ceza Soruşturması (3rd edn, Seçkin Yayınları 2020) 175; Bu hakimliklere ayrıca, idareler tarafından verilen idari yaptırımlara karşı, kanunların öngördüğü durumlarda itiraz mercii olarak karar verme yetkisi de tanınmıştır. Bkz. Berrin Akbulut, Ceza Hukuku Genel Hükümler (6th edn, Adalet Yayınevi 2019) 97; Aynı şekilde 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun kapsamında, idari tedbir olarak verilen içeriğin çıkarılması ve/veya erişimin engellenmesi kararları ile kişilik haklarının ihlali veya özel hayatın gizliliğinin ihlali sebebiyle verilen içeriğin çıkarılması ve/veya erişimin engellenmesi kararlarını verme görevi de Sulh Ceza Hakimliğine aittir. Bkz. Murat Volkan Dülger, Bilişim Suçları ve İnternet Bilişim Hukuku (6th edn, Seçkin Yayınları 2015) 965; Ayrıca bkz. Necati Meran, ‘İnternet Yoluyla İşlenen Suçlar ve Kişilik Haklarının İhlalinin Engellenmesinde Yeni Düzenlemeler’ (2014) 9(97), Terazi Hukuk Dergisi 62-70

lerine göre karar verebilir. Ancak, bu sorunla ilgili olarak görevli mahkemede dava açılması veya açılmış davanın sonuçlanması ile ilgili olarak bekletici sorun kararı verebilir” demek suretiyle bu konuda ana kural ortaya koyulduktan sonra ikinci fıkrada; “Kovuşturma evresinde mağdur veya sanığın yaşının ceza hükümleri bakımından tespitiyle ilgili bir sorunla karşılaşılması halinde; mahkeme, ilgili kanunda belirlenen usule göre bu sorunu çözerek hükmünü verir” açıklamasına yer verilmiştir. Buna göre ceza yargılaması sırasında mağdurun veya sanığın yaşıyla ilgili bir sorun ortaya çıktığında bu sorunu davaya bakan mahkeme çözmek mecburiyetindedir. Bu sorunun çözülme usulü Nüfus Hizmetleri Kanunu’nun (NHK) 36’ncı maddesinde düzenlenmiştir<sup>11</sup>. Ceza mahkemesinin mağdur veya sanığın yaşına ilişkin verdiği hükmün bir “dava” olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği hususu tartışmalıdır.

Ceza mahkemelerinde görülen “davalar” aşağıdaki gibidir:

### 1. Kamu Davası

Kamu davası<sup>12</sup>, soruşturma evresi sonunda toplanan deliller suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturunca, Cumhuriyet Savcısı tarafından düzenlenen iddianamenin mahkeme tarafından kabul edilme-  
siyle açılır<sup>13</sup>. Davanın amacı suç oluşturan eylemlerin ve bunları yapan-

<sup>11</sup> İlgili madde şu hükmü içermektedir: “(1) Mahkeme kararı ile yapılan kayıt düzeltmelerinde aşağıdaki usullere uyulur: a) Nüfus kayıtlarına ilişkin düzeltme davaları, düzeltmeyi isteyen şahıslar ile ilgili resmî dairenin göstereceği lüzum üzerine Cumhuriyet savcıları tarafından yerleşim yeri adresinin bulunduğu yerdeki görevli asliye hukuk mahkemesinde açılır. Kayıt düzeltme davaları nüfus müdürü veya görevlendireceği nüfus memuru huzuru ile görülür ve karara bağlanır. b) Haklı sebeplerin bulunması hâlinde aynı konuya ilişkin düzeltme yapılması hâkimden istenebilir. Ad değişikliği hâlinde, nüfus müdürlüğü bu kişinin çocuklarının baba veya ana adına ilişkin kaydı, soyadı değişikliğinde ise eşin ve ergin olmayan çocukların soyadını da düzeltir. c) Tespit davaları, kaydın iptali veya düzeltilmesi için açılacak davalara karine teşkil eder. (2) Kişilerin başkasına ait kaydı kullandıklarına ilişkin başvurular Bakanlıkça incelenip sonuçlandırılır.”

<sup>12</sup> Kamu davası kavramı hukuk sözlüğünde; “Amme davası; suç işlendiği sanılan kişinin (yani, sanığın, maznunun) ceza yargı makamları önünde kovuşturulmasını sağlamak üzere, kamu adına savcının açtığı dava” şeklinde tanımlanmaktadır. Bkz. Ejder Yılmaz, Hukuk Sözlüğü (10th edn, Yetkin Yayınevi 2011) 704

<sup>13</sup> Hüseyin Şık, Türk Adli Yargı Sisteminde Savcılık Kurumu (1st edn, Adalet Yayınevi 2018) 294; Mesut Bedri Eryılmaz, Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri (1st edn, Seç-

ların ortaya çıkarılması, faillerin yargılanması ve sonuca ulaşılmasıdır.<sup>14</sup> Yargılama sonunda mahkeme beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkûmiyet, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi ve düşmesi gibi hükümlerden birini verir<sup>15</sup>.

Ceza yargılamasının yapılabilmesi için, kovuşturma zaruridir, yani suç isnadı yargılama makamı önüne getirilmelidir. Bu kovuşturma görevinin, Devlet adına yapılmasına, Devletin kovuşturması denir. Buna, devlet ithamı, toplumsal itham da denildiği vardır.<sup>16</sup> Uyuşmazlığın yargılama makamı önüne getirilmesine dava denildiği için, Devletin kovuşturmasına “*kamu davası*” da denilmektedir. Nitekim kanunumuzda Devletin mahsus makamının açtığı davaya kamu davası (CMK, md.175/1) (amme davası, actionpublique, azionepubblica) adı verilmiştir. Fertler tarafından kovuşturma yapılması ve ceza davası açılması çok istisnai olduğundan, sadece “*ceza davası*” denilince akla “*kamu davası*” gelmektedir. Kaldı ki her suçta, Devlet, dolaylı da olsa zarar gören taraflardan biridir. Bu sebeple her suçtan dolayı ceza davası açmak, toplum yararına olduğundan, bu görev Devlet dediğimiz siyasi aygıtındır. Bir kısım suçların kovuşturulmasında kamu yararı görmemek, bazı suçların sadece fertleri ilgilendirdiği fikrinin hâkim olduğu ve suçların kamu suçları-özel suçlar diye ayrıldığı eski devirlerin kalıntısıdır<sup>17</sup>. Ceza yargılamasının yapılabilmesi için, suç isnadının yargılama makamı önüne getirilmesi gerekir. Buna “*kamu davası*” denilir. Ceza muhakemesinde iddia makamının görevi, uyuşmazlığı yargılama makamı önüne getirmek ve orada tutmaktır. Yargılama makamı harekete geçince iddia ve savunma

---

kin Yayınevi 2012) 322; Hakan Karakehya and Murat Arabacı, ‘Cumhuriyet Savcısının Hukuki Statüsü, Muhakemedeki Taraf Pozisyonu ve İspat Yükünün Bulunması Üzerine’ (2016) 65 (4), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 2059, 2066

<sup>14</sup> Nur Centel and Hamide Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku (9th edn, Beta Yayınevi 2012) 3; Nevzat Toroslu and Metin Feyzioğlu, Ceza Muhakemesi Hukuku (18th edn, Savaş Yayınevi 2018) 9

<sup>15</sup> Bahri Öztürk, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku (8th edn, Seçkin Yayınları 2014) 622; Cumhur Şahin ve Neslihan Göktürk, Ceza Muhakemesi Hukuku II (8. Baskı, Seçkin Yayınları 2019) 184

<sup>16</sup> Nurullah Kunter, Feridun Yenisey and Ayşe Nuhoğlu, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku (18th edn, Beta Yayınevi 2010) 295

<sup>17</sup> Yenisey and Nuhoğlu (n 7) 667-668; Türk Hukukunda mevcut olan ve bazı durumlarda Cumhuriyet savcısına suçun işlendiği konusunda yeterli şüpheyi ulaşılması halinde kamu davası açmama ya da dava açılmasını beş yıl süreyle erteleme noktasında takdir yetkisi veren kurallar, bu genel kaideye aykırılık oluşturmeyen istisnalardır. Esasen Cumhuriyet savcısına bu yetkilerin verilmesinde de kamu yararı gözetilmiştir.

makamları arasında bir dava ilişkisi doğar. Muhakeme sadece dava açıldığı hallerde yürür: “*davasız yargılama olmaz*”<sup>18</sup>. Ezcümle, bir suç işlendiği izlenimi ile başlayan soruşturma aşaması sonucunda Cumhuriyet savcısının hazırladığı iddianamenin ceza mahkemesi tarafından kabul edilmesiyle başlayan yargılamaya “kamu davası”<sup>19</sup> denir.

<sup>18</sup> Kunter, Yenisey and Nuhoglu (n 16) 295-296

<sup>19</sup> Anayasa Mahkemesinin (AYM) görevleri arasında, yargı sisteminde ilk defa 1876 tarihli Kanun-ı Esasi’nin 92 ila 95’inci maddelerinde “Divan-ı Âli” ismiyle düzenlenen, “Yüce Divan” sıfatıyla yargılama yapma yetkisi düzenlenmektedir. (Uğur Yiğit and İlhami Öztürk, Yargı Hukuku (1th edn, Adalet Yayınevi 2020) 152). Bu yetkinin bir ceza yargılaması yapma niteliğinde olması sebebiyle, AYM’nin Yüce Divan sıfatıyla yaptığı bu yargılamaları da “kamu davası” olarak nitelendirmek mümkündür. Nitekim, 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 2/1-ı maddesinde Yüce Divan’ın Anayasanın 148’inci maddesinin altıncı ve yedinci fıkralarında belirtilen kişilerin, görevleri ile ilgili suçlarından dolayı yargılamasını yapmakla görevli Mahkeme Genel Kurulunu ifade edeceği; 3/1-ç maddesinde Cumhurbaşkanını, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanını, Cumhurbaşkanı yardımcılarını, bakanları, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay başkan ve üyelerini, başsavcılarını, Cumhuriyet Başsavcivekilini, Hâkimler ve Savcılar Kurulu ve Sayıştay başkan ve üyelerini, Genelkurmay Başkanı ile Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri komutanlarını görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılama görevinin Anayasa Mahkemesine ait olduğu; 21/1 maddesinde Genel Kurulun Mahkemenin on beş üyesinden oluşacağı, Genel Kurulun Başkanın veya belirleyeceği başkanvekilinin başkanlığında en az on üye ile toplanacağı, 21/2 maddesinde Yüce Divan sıfatıyla yürütülecek yargılamalara bakmanın Genel Kurulun görevleri arasında olduğu hükme bağlanmıştır. Anılan Kanun’un 17/4 maddesinde yer alan Anayasa Mahkemesi başkan ve üyelerinin görevleriyle ilgili işledikleri suçlarda Soruşturma Kurulunun soruşturmayı tamamladıktan sonra “kamu davası” açılmasına gerek görmezse kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar vereceği, “kamu davası” açılmasını gerekli görürse düzenleyeceği iddianameyi ve dosyayı Yüce Divan sıfatıyla yargılama yapmak üzere Anayasa Mahkemesine tevdi olunmak üzere Başkanlığa göndereceği yönündeki hükümden de Yüce Divan sıfatıyla görülen davaların “kamu davası” niteliğinde olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Ayrıca, Anayasa’nın 69’uncu maddesine göre bir siyasi parti, tüzüğünün ve programının 68’inci maddenin dördüncü fıkrasında yer verilen hükümlere aykırı olması halinde, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının açacağı bir dava ile Anayasa Mahkemesi tarafından temelli olarak kapatılabilir. Bu karar, siyasi partinin ancak 68’inci maddenin dördüncü fıkrasında yer verilen fiillerin işlendiği bir odak haline gelmesi halinde alınabilir. Bu durumda Anayasa Mahkemesi, ilgili siyasi partinin kapatılması yerine Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmasına da karar verebilir. Tüm bu hususlara benzer hükümlere Siyasi Partiler Kanunu’nun 103 vd. maddelerinde de yer verilmiştir. Bu dava sonucunda kapatılan siyasi partinin bazı mensuplarına siyasetten yasaklama tedbiri uygulanabileceği gibi, partinin kapatılması halinde malvarlıklarının Hazineye devredilmesine de karar verilir. Görüleceği üzere bu nitelikte kararlar ceza hukukundaki

## 2. Müsadere Tali Davası

Türk Ceza Hukuku sisteminde iki çeşit yaptırım bulunmaktadır. Bunlar ceza ve güvenlik tedbirleridir. Cezalar kendi içerisinde adli para cezaları ve hapis cezaları olmak üzere ikiye ayrılırlar. İşlenen suç karşılığında failin kusurunun bulunup bulunmadığına bakılmaksızın; kişinin, suçun konusunun ya da suç işlenirken kullanılan aracın tehlikelilik hali göz önünde bulundurularak uygulanan, koruyucu ve iyileştirici ceza hukuku yaptırımları ise güvenlik tedbirlerini oluşturmaktadır<sup>20</sup>.

Türk Hukukunda çeşitli güvenlik tedbirleri öngörülmeyle birlikte, bunlardan biri de müsadere'dir. Müsadere kavramı, sözlükte zorallam anlamına gelmektedir<sup>21</sup>. Bu kavramı hukuk dilinde ise, bir şeyin mülkiyetinin devlete geçmesini sonuçlayan yaptırım şeklinde tanımlamak mümkündür<sup>22</sup>. Türk Hukukunda “eşya müsadere” ve “kazanç müsadere”

---

güvenlik tedbirlerine benzetilmektedir. Ayrıca, 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 52'nci maddesinin ikinci fıkrasında; “Siyasi partilerin kapatılmasına ilişkin davalar, 5271 sayılı Kanunun davanın mahiyetine uygun hükümleri uygulanmak suretiyle dosya üzerinden Genel Kurulca incelenir ve kesin karara bağlanır” şeklinde bir hükme yer verilmektedir. Bu hüküm uyarınca siyasi parti kapatma davalarına uygun düştüğü ölçüde 5271 sayılı CMK hükümleri uygulanacaktır. Bu durum, siyasi parti kapatma davalarının da kamu davası niteliğinde olduğu kabulünü güçlendirmektedir. Ayrıca, doktrinde bazı yazarlar siyasi parti kapatma kararlarının da bir güvenlik tedbiri niteliğinde olduğunu ve bu sebeple TCK'nın güvenlik tedbirlerine ilişkin genel hükümlerinin siyasi parti kapatma davalarında da uygulanabileceğini ifade etmektedirler (bkz. Uğur Yiğit, ‘Siyasi Partilerin Temelli Kapatılması İle Kapatılması Arasındaki Farklar ve Kapatılan Partilerin Yeniden Açılması’ (2008) (75), Türkiye Barolar Birliği Dergisi, s. 174). Bu husus da siyasi parti kapatma davalarının birer kamu davası olduğu yönündeki kanaati güçlendirmektedir. Anayasa Mahkemesi de son kararlarında söz konusu davanın kendine özgü bir niteliği olduğuna hükmetmiş olmakla birlikte eski tarihli parti kapatma davası kararlarında bu davanın bir ceza davası niteliğinde olduğunu ifade etmiştir. Siyasi parti kapatma davasının ceza davası olarak nitelendirildiği karar için bkz. Anayasa Mahkemesi, 1/1, 28.09.1984. Siyasi parti kapatma davasının hukuki niteliğinin nevi şahsına münhasır bir dava olduğunu ortaya koyan bir karar için bkz. Anayasa Mahkemesi, 1/2, 30.07.2008 <www.lexpera.com.tr> Erişim Tarihi 1 Nisan 2021

<sup>20</sup> İzzet Özgenç, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler (15th edn, Seçkin Yayınları 2019) 853-854; Nevzat Toroslu, Ceza Hukuku Genel Kısım (19th edn, Savaş Yayınevi 2013) 436; Mahmut Koca and İlhan Üzülmmez, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler (13th edn, Seçkin Yayınevi 2020) 646

<sup>21</sup> TDK Sözlüğü, <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi 10 Haziran 2021

<sup>22</sup> Bkz. TCK m.54 Gerekeşi; Müsadere kavramı bakımından doktrinde yapılan diğer tanımlar hakkında detaylı bilgi için bkz. Kemal Günler, ‘Türk Ceza Hukukunda Mü-

olmak üzere iki tür müsadere çeşidi bulunmaktadır. En genel anlamıyla eşya müsaderesi; suçta kullanılan, suçta kullanılmaya tahsis edilen, suçta kullanmak üzere hazırlanan ya da suçtan meydana gelen eşyanın mülkiyetinin kamuya geçirilmesidir<sup>23</sup>. Kazanç müsaderesi ise, suçun işlenmesi ile elde edilen bütün malvarlığı değerleri ile suçun işlenmesi için sağlanan maddi menfaatlerin kamuya intikal ettirilmesidir<sup>24</sup>. Bu tedbirler, TCK'nın 54 ve 55'inci maddelerinde düzenlenmiştir.

Müsadere kararına hükmedilebilmesi için işlenen suçun kasıtlı olması gerekmektedir<sup>25</sup>. CMK'nın 257'nci maddesi uyarınca müsadere kararına, asıl davaya bakan mahkeme tarafından hükmedilir<sup>26</sup>. Ancak bazı hallerde ortada herhangi bir suçtan dolayı yapılan ceza yargılaması bulunmamaktayken de açılacak bir dava ile bazı eşyaların müsadere edilmesine karar verilebilir. Bu duruma eşya müsaderesini düzenleyen TCK'nın 54'üncü maddesinin dördüncü fıkrasında yer verilmektedir. Buna göre; “Üretimi, bulundurulması, kullanılması, taşınması, alım ve satımı suç oluşturan eşya, müsadere edilir.” Burada herhangi bir suç yargılamasından bağımsız olarak; bulundurulması, kullanılması, taşınması, alım ve satımı suç oluşturan bir madde, Sulh Ceza Hakimliğinde açılacak tali bir dava<sup>27</sup> ile müsadere edilecektir<sup>28</sup>. Örneğin, kime ait olduğu belli olmayan ya da herhangi bir suç soruşturması ile ilişkilendirilemeyen; uyuşturucu maddeler, patlayıcı silahlar ve zehirli maddelerin müsaderesi bu kapsamdadır.

sadere’ (2014) 18(3-4), Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 849, 851; Koca and Üzülmüş (n 20) 661

<sup>23</sup> Devrim Güngör and Haluk Toroslu, ‘Müsadere ve Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması Üzerine Kısa Bir Değerlendirme’ (2016) 65(4), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1967,1970; Tahir Hami Topaç, ‘Eşya Müsaderesi (TCK. 54)’ (2013) (2), Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi 45,51

<sup>24</sup> Güngör and Toroslu (n 23) 1974; Muhammed Durdu, ‘Kanunlarla Yasaklanmış İşlerin Vergilendirilmesi ve Kazanç Müsaderesi’ (2020) 5(2), Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi 197, 205

<sup>25</sup> Özgenç (n 20) 872-876; Toroslu (n 20) 440; Günler (n 22) 863; Topaç (n 23) 56; Koca and Üzülmüş (n 20) 661

<sup>26</sup> Yenisey and Nuhoğlu (n 7) 164

<sup>27</sup> Bu müsadere talepleri bakımından “Müsadere tali davası” kavramı doktrinde Yenisey/Nuhoğlu tarafından kullanılmakta olup tarafımızca da benimsenmektedir.

<sup>28</sup> Toroslu (n 20) 441; Topaç (n 23) 163; Koca and Üzülmüş (n 20) 668; Günler (n 23) 864; Güngör and Toroslu (n 23) 1974; CMK m.259: “Suç konusu olmayıp sadece müsadereye tabi bulunan eşyanın müsaderesine sulh ceza hakimi tarafından duruşma yapılmaksızın karar verilir.”

Son olarak CMK'nın 256'ncı maddesine göre; müsadere kararı verilmesi gereken hallerde, kamu davası açılmamış veya kamu davası açılmış olup da esasla beraber bir karar verilmemişse, müsadere kararı verilmesi için Cumhuriyet savcısının ya da katılanın davayı görmeye yetkili mahkemeye başvurabileceği düzenlenmiştir<sup>29</sup>. Burada da Cumhuriyet savcısı ya da katılanın talebiyle açılan müstakil bir müsadere tali davası öngörülmüştür. Örneğin; suçun zamanaşımına uğradığı ancak suçta kullanılan ya da suçtan elde edilen eşyanın elde bulunduğu durumlarda Cumhuriyet savcısı, suçu yargılamaya yetkili mahkemede müsadere tali davası açılmasını talep ederek bu eşyaların müsadere edilmesini sağlayacaktır.

Görüleceği üzere burada da ceza mahkemelerinde açılan bir dava çeşidi olarak müsadere davası ortaya çıkmaktadır.

### 3. Şahsi Dava

Ceza muhakemesinde ana kural ceza davalarının kamu adına Cumhuriyet savcıları tarafından açılmasıdır. Ancak mülga CMUK 344'üncü maddede sayılan hallerde Cumhuriyet savcısı dışında suçtan zarar gören kimsenin veya kanuni mümessilinin de ceza muhakemesinde dava açmasına imkân tanınmıştır. Buna şahsi dava denilmektedir<sup>30</sup>. Cumhuriyet savcısının açtığı dava “*kamu davası*” olarak, suçtan zarar görenin açtığı dava ise “*şahsi dava*” olarak adlandırılmaktaydı<sup>31</sup>.

Şahsi dava niteliği açısından bir ceza davasıdır. Bir ceza davası olan ve yukarıda açıklanan kamu davasından farkı soruşturma ve kovuşturma faaliyetlerinin bizzat fert tarafından yapılmasıdır<sup>32</sup>. Ferdin tek

<sup>29</sup> Günler (n 23) 864; Madde gerekçesinde de ifade edildiği gibi bu düzenlemeyle, kamu davasının açılmadığı ya da açılmakla beraber müsadere hususunda esasla beraber bir karar verilmediği durumlarda ortaya çıkabilecek zararlı sonuçlar giderilmeye çalışılmıştır.

<sup>30</sup> Centel and Zafer (n 14) 789; Şahsi dava kavramı hukuk sözlüğünde “ Ceza yargılamasında, yasanın öngördüğü durumlarda suçtan zarar gören kişilerin, savcının kamu davası açmasına gerek kalmadan açtıkları ve kişisel olarak davalının (sanığın) cezalandırılmasını istedikleri davalar” şeklinde tanımlanmaktadır. Tanım için bkz. Yılmaz (n 12) 1281

<sup>31</sup> Mustafa Özen, ‘Kamu Davası Açma Konusunda Benimsenen İlkeler, Cumhuriyet Savcısının Takdir Yetkisi ve İddianamenin İadesi’ (Yaz 2009) 67(3), Ankara Barosu Dergisi 17,19; Veli Kafes, ‘Ceza Hukukunda Mağdurun Zararının Giderilmesi’ (2011) 60(1), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 83,99

<sup>32</sup> Erdener Yurtcan, CMUK Şerhi (3rd edn, Beta Yayınevi 2000) 849-850

başına iddia makamını işgal edebilmesi her suçta kabul edilmemiştir. Hangi suçlardan dolayı şahsi dava açılabilceği mülga CMUK 344'üncü maddesinde tahdidi bir şekilde gösterilmiştir. Bunların hepsi, kovuşturması şikâyete bağlı suçlardır. Fakat kovuşturması şikâyete bağlı suçların hepsi şahsi davaya imkân vermemekte idi. Dar manada ceza muhakemesinde Devletin iddia makamı olması kaideyi teşkil eder. CMK kaideyi uygulamış ve şahsi davayı kaldırmıştır<sup>33</sup>. Bununla birlikte, icradaki ceza davaları (İcra ve İflas Kanunu, md.349-352) da şahsi davanın özel çeşidi olduğu için, şahsi davanın devam ettiği söylenebilir<sup>34</sup>. Ancak, 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 9'uncu maddesine göre, özel kanunlarda öngörülen şahsi davalar kamu davasına dönüşmüştür. Halen şahsi dava usulüne göre yürütülen davalar da kamu davası olarak sürdürülür. Şahsi davacılar, katılan sıfatını alırlar. Bu durumda İcra ve İflas Kanunu'nda bulunanlar dâhil, nerede düzenlenmiş olursa olsun, tüm şahsi davalar kamu davasına dönüşmüştür<sup>35</sup>.

#### 4. Şahsi Hak Davası

Şahsi davacı veya katılanın ceza mahkemesinden, esas olarak bir hukuk mahkemesinin yetkisinde olmakla birlikte, yargılanmakta olan uyuşmazlıkla bağlantılı olması sebebiyle, medeni hukuka ilişkin uyuşmazlığı da karara bağlamasını istemesine şahsi hak davası; böyle bir istemde bulunan şahsi davacı veya katılana da şahsi hak davacısı denir<sup>36</sup>.

Mülga CMUK 365'inci madde uyarınca suçtan zarar gören her şahıs yargılamanın her aşamasında müdahale yolu ile kamu davasına katılabilir. Bu suretle kamu davasına katılanlar şahsi haklarını da isteyebilirler. İşte suçtan zarar görenin kendisine karşı işlenen suç nedeniyle uğradığı maddi ve manevi zararları talep maksadıyla ceza mahkemesinde

<sup>33</sup> Toroslu and Feyzioğlu (n 14) 36; Kafes (n 31) 128

<sup>34</sup> Kunter, Yenisey and Nuhoglu (n 16) 367-368

<sup>35</sup> Öztürk (n 9) 247

<sup>36</sup> ibid 248; Kafes (n 31) 128; Şahsi hak davacısı kavramı hukuk sözlüğünde “ 1. Kişisel haklarını dava eden kimse. 2. Bir suçtan dolayı şahsen bir zarara uğrayan ve şahsi dava veya müdahale biçiminde ceza davası açarak uğradığı zararın tazminini isteyen kişi” olarak tanımlanmaktadır. Tanım için bkz. Selahattin Bağdatlı, Hukuk Sözlüğü (2nd edn, Derin Yayınları 2012) 610

açtığı davaya şahsi hak davası denir<sup>37</sup>. Şahsi hak davası bir “*hukuk davası*” olduğundan dava sonunda uygulanacak yaptırımlar ceza yaptırımları değil medeni yaptırımlardır<sup>38</sup>.

Şahsi hak, malın geri verilmesini, suç eserlerinin ortadan kaldırılmasını, tazminat ve muhakeme masraflarının ödettilmesini istemek şeklinde gündeme gelirdi. Ancak bu imkân hem neticede sanığın mahkûm olmasına hem de şahsi hak muhakemesinin ceza muhakemesini uzatmaması şartlarına bağlı idi (CMUK, md.358). Bu şartlar gerçekleşmezse, ceza mahkemesince şahsi hakka hükmedilmezdi. Şahsi davacı, şahsi hak davası açmamış ise ceza mahkemesinin kendiliğinden şahsi hakka hükmetmesine imkân yoktu<sup>39</sup>.

Şahsi hak için ceza mahkemesine gidilmesi zorunlu değil ihtiyari- dir. Kişi isterse hukuk mahkemesinde şahsi haklarını talep edeceği bir dava açabilir. Suçtan zarar gören, bu davayı ceza mahkemesinde açmak- la, hukuk mahkemelerinde ikinci bir dava açmaktan kurtulmakta ve hak- larına daha ekonomik bir yoldan kavuşmakta idi<sup>40</sup>.

Şahsi hak davası CMK ile kaldırılmıştır<sup>41</sup>.

## 5. Kanun Dışı Yakalama ve Tutuklama Nedeniyle Tazminat Davası

CMK yürürlüğe girmeden önce, koruma tedbirleri nedeniyle taz- minat verilebilmesini düzenleyen 466 sayılı Kanun Dışı Yakalanan veya Tutuklanan Kimselere Tazminat Verilmesi Hakkındaki Kanun yürürlük- teydi<sup>42</sup>. Bu kanun, haksız ve hukuka aykırı olarak yakalanan ya da tutuk-

<sup>37</sup> Gülfem Pamuk, ‘Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Perez/Fransa Kararı İncelemesi’ (2010) 16(1-2), Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi- Hukuk Araştırmaları Dergisi 333,341-342

<sup>38</sup> Yurtcan (n 32) 952

<sup>39</sup> Kunter, Yenisey and Nuhoglu (n 16) 370-371

<sup>40</sup> Centel and Zafer (n 14) 790

<sup>41</sup> Kunter, Yenisey and Nuhoglu (n 16) 370; Kafes (n 31) 99; Pamuk (n 37) 343; Doğan Soyaslan, Ceza Muhakemesi Hukuku (7th edn, Yetkin Yayınevi 2018) 384: 5271 sa- yılı CMK’nın yürürlüğe girmesi ile suçtan zarar gören kişi, zararının tazmini için hu- kuk mahkemesinde dava açabilecektir. Uğranılan zararın tazminini ceza mahkeme- sinden talep etmek artık mümkün değildir.

<sup>42</sup> 1924 Anayasası döneminde Türk Hukukunda koruma tedbirleri nedeniyle tazminata ilişkin bir düzenleme bulunmamaktaydı. Bu boşluğun doldurulması maksadıyla 1956 yılında “Suçlu Olmadığı Halde Tevkif Edilenlere Tazminat Verilmesi Hakkında Ka- nun Teklifi” meclise sunulmuştur. Bu kanun teklifi yalnızca haksız tutuklamaların

lanan kişilere tazminat ödenmesi konusunu kapsamlı olarak ele alan ilk yasal kanundur<sup>43</sup>.

Anılan Kanun'un 1'inci maddesi uyarınca “*Anayasa ve diğer kanunlarda gösterilen hal ve şartlar dışında yakalanan veya tutuklanan veyahut tutukluluklarının devamına karar verilen; yakalama veya tutuklama sebepleri ve haklarındaki iddialar kendilerine yazılı olarak hemen bildirilmeyen; yakalanıp veya tutuklanıp da kanunu süresi içinde hâkim önüne çıkarılmayan; hâkim önüne çıkarılmaları için kanunda belirtilen süre geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın hürriyetlerinden yoksun kılınan; yakalanıp veya tutuklanıp da bu durumları yakınlarına hemen bildirilmeyen; kanun dairesinde yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturma yapılmasına veya son soruşturmanın açılmasına yer olmadığına veyahut beraatlarına veya ceza verilmesine mahal olmadığına karar verilen; mahkûm olup da tutuklu kaldığı süre hükümlülük süresinden fazla olan veya tutuklandıktan sonra sadece para cezasına mahkûm edilen kimselerin uğrayacakları her türlü zararlar*” bu kanun hükümleri kapsamında Devletçe ödenmekte idi. Kanun'un 1'inci maddesinde yazılı sebeplerle zarara uğrayanlar, kendilerine zarar veren işlemlerin yapılmasına esas olan iddialar sebebiyle haklarında açılan dâvalar sonunda verilen kararların kesinleştiği veya bu iddiaların mercilerince karara bağlandığı tarihten itibaren üç ay içinde, ikametgâhlarının bulunduğu yer ağır ceza mahkemesine bir dilekçeyle başvurarak uğradıkları her türlü zararın tazminini isteyebilmekte idiler. Bu dilekçelerde; zarar isteminde bulunan kimsenin açık adresinin, zarara sebebiyet verdiği ileri sürülen işlemlerin özetinin, zararın dayandığı sebepler ile sübut

---

tazminata konu olabileceğini düzenlemiştir. Kanun teklifine göre tazminat talep edebilmek için tutuklanan kişi hakkında muhakemenin men'i veya beraat kararı verilmesi gerekmekteydi. 10 günlük hak düşürücü süreye bağlanan bu tazminat talepleri için Ağır Ceza Mahkemeleri görevli kılınmıştı. Buna göre kanun teklifinin yasalaşması halinde ceza mahkemelerinde görülen bir tazminat davası hukukumuzda girmiş olacaktı. Ancak bu kanun teklifi TBMM tarafından kabul edilmemiştir. Yürürlüğe girmeyen bu kanun teklifinin ihtiyaçlara uygun olmadığı ve devlet hazinesini zarara uğratacağı gerekçeleriyle kabul edilmediği ifade edilmektedir. Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Veysel Candan Canoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat Davaları* (1st edn, Seçkin Yayınları 2017) 28-29; Faruk Erem, ‘Haksız Tevkif Edilenlere Tazminat’ (1956) 13(12), *Ankara Barosu Dergisi* 83, 84

<sup>43</sup> Serdal Baytar, ‘Koruma Tedbirlerinden Doğan Zararın Karşılanması’ (2005) 61, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 359; Bahri Öztürk, Behiye Eker Kazancı and Sesim Soyer Güleç, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbirleri* (3rd edn, Seçkin Yayınları 2019) 350

delillerinin ve tazmini istenen zararın neden ibaret olduğunun yazılı olması ve sübut delillerinin dilekçeye bağlı olarak verilmesi gerekli olup belirtilen hususları içermeyen dilekçeler mahkeme kararıyla reddedilmekte idi. Tazminat istemine esas olan işlem, işi hükme bağlayan ağır ceza mahkemesince yapılmışsa, bu istemi incelemeye en yakın yer ağır ceza mahkemesi yetkili idi.

Yetkili mahkeme zarar istemine dair dilekçe üzerine, üyelerinden birisini işin incelemesiyle görevlendirir. Görevlendirilen üye, ilk önce, istemin kanuni süresi içerisinde yapılmış olup olmadığını inceler. İstem süresi içerisinde yapılmışsa, görevli üye hüküm ve karar dosyasını aldırtmak, her türlü incelemeleri yapmak ve gerekiyorsa tazminat isteminde bulunan kimseyi de dinlemek suretiyle delilleri topladıktan sonra yazılı düşüncesini bildirmesi için evrakı Cumhuriyet Savcılığına gönderir. Mahkeme, Cumhuriyet savcısının yazılı görüşü üzerine duruşma yapmaksızın kararını verir. Bu karar aleyhine tebliğ tarihinden başlayarak bir hafta içinde temyiz yoluna başvurulabilir.

5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 18/c maddesi ile 7.5.1964 tarihli ve 466 sayılı Kanun Dışı Yakalanan veya Tutuklanan Kimselere Tazminat Verilmesi Hakkında Kanun yürürlükten kaldırılmıştır. 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 6'ncı maddesi uyarınca Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141 ilâ 144'üncü maddelerinde düzenlene koruma tedbirleri nedeniyle tazminata ilişkin hükümler, 1 Haziran 2005 tarihinden itibaren yapılan işlemler hakkında uygulanır. Bu tarihten önceki işlemler hakkında ise 466 sayılı Kanun Dışı Yakalanan veya Tutuklanan Kimselere Tazminat Verilmesi Hakkında Kanun hükümlerinin uygulanmasına devam olunur<sup>44</sup>.

CMK ile düzenlenen koruma tedbirleri nedeniyle tazminat talep edilebilecek haller kanun dışı yakalama ve tutuklamaya kıyasla çok daha geniştir<sup>45</sup>.

<sup>44</sup> Canoğlu (n 43) 30; Gürsel Yalvaç, 'Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat' (2015), 3(2), Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi 267,268; Necati Meran, Ceza Muhakemesi Kanunu Uygulama Rehberi (1st edn, Adalet Yayınevi 2015) 259; Osman Yaşar, Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu II. Cilt (1st edn, Seçkin Yayıncılık Ankara) 1430.

<sup>45</sup> Öztürk, Kazancı and Güleç (n 43) 350-351; Yener Ünver and Hakan Hakeri, Ceza Muhakemesi Hukuku (3 Cilt) (15th edn, Adalet Yayınevi 2019) 1071

## 6. Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat Davası

Ceza muhakemesinin yapılmasını ve yapılan muhakemenin sonunda verilecek kararların kâğıt üzerinde kalmamasını ve muhakeme masraflarının karşılanmasını sağlamak amacıyla, kural olarak, ceza mahkemesinde karar verme yetkisini haiz olan yetkililer tarafından, gecikmede sakınca bulunan durumlarda, geçici olarak başvurulmuş ve hükümden önce bazı temel hak ve hürriyetlere müdahaleyi gerektiren kanuni çarelere koruma tedbirleri denir<sup>46</sup>. Koruma tedbirleri ve bu tedbirlerle başvurma usulü CMK’da düzenlenmekle birlikte bu konuda, Anayasa Mahkemesi başkan ve üyelerinin işlediği kişisel suçlar sebebiyle yapılacak yargılamada koruma tedbirlerine başvurma usulünü düzenleyen 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 17’nci maddesinde olduğu gibi özel hükümler de bulunmaktadır<sup>47</sup>.

Soruşturma evresinde elde edilen bilgi veya bulguların ileride duruşmada delil olarak kullanılabilmesi için bunların bozulmadan saklanmaları gerekir. Bu saklamaya hizmet eden araçlar koruma tedbirleridir. Koruma tedbiri, hukukun diğer dallarında da rastlanılan bir müessese olup “tehlike tedbiri”nin bir çeşididir. Tehlike denilen ve korkulan “zarar ihtimali”ne karşı alınan tedbirlere “tehlike tedbiri” adı verilmektedir<sup>48</sup>.

Koruma tedbirleri, Ceza Muhakemesi Kanunu’nun Birinci Kitap Dördüncü Kısım’da düzenlenmiştir. Birinci Kitap Dördüncü Kısımın Birinci Bölümünde *yakalama ve gözaltı* (md.90-99); İkinci Bölümünde

<sup>46</sup> Ünver and Hakeri (n 45) 679; Öztürk (n 9) 439; Muzaffer Korkmaz, Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat Davaları (1st edn, Seçkin 2019) 23

<sup>47</sup> Adli Soruşturma ve Kovuşturma başlığını taşıyan ilgili maddenin ilk üç fıkrası şu şekildedir: “(1) Ağır ceza mahkemesinin görevine giren kişisel suçlarla ilgili suçüstü hâli istisna olmak üzere, görevlerinden doğan veya görevleri sırasında işledikleri iddia edilen suçları ve kişisel suçları nedeniyle Başkan ve üyeler hakkında koruma tedbirlerine ancak bu madde hükümlerine göre karar verilebilir. (2) Ağır ceza mahkemesinin görevine giren kişisel suçlarla ilgili suçüstü hâllerinde soruşturma genel hükümlere göre yürütülür. İddianame hazırlanması hâlinde kovuşturma Yargıtay ilgili ceza dairesince yapılır. (3) Ağır ceza mahkemesinin görevine giren kişisel suçlarla ilgili suçüstü hâli dışındaki görevden doğan veya görev sırasında işlendiği iddia edilen suçlar ile kişisel suçlarda Soruşturma Kurulu, soruşturma sırasında 5271 sayılı Kanunda ve diğer kanunlarda yer alan koruma tedbirlerinin alınması talebinde bulunursa, Genel Kurulca bu konuda karar verilir.”

<sup>48</sup> Kunter, Yenisey and Nuhoglu (n 16) 833; Ünver and Hakeri (n 45) 679-680

*tutuklama* (md.100-108); Üçüncü Bölümünde *adli kontrol* (md.109-115); Dördüncü Bölümünde *arama ve elkoyma* (md.116-134); Beşinci Bölümünde *telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi* (md.135-136); Altıncı Bölümünde *gizli soruşturmacı ve teknik araçlarla izleme* düzenlenmiş ve Yedinci Bölümünde de koruma tedbirleri nedeniyle tazminat hükümlerine (md.141-144) yer verilmiştir.

Koruma tedbirleri nedeniyle tazminat davası, bir suç soruşturması veya kovuşturması sırasında CMK 141'inci maddede sayılan görevlilerin usul kurallarına uymama veya keyfi adli işlemler nedeniyle kişilerin uğradıkları maddi ve manevi her türlü zararın giderilmesi için Devleti temsilen Hazineye karşı ağır ceza mahkemesinde açtıkları davalardır<sup>49</sup>.

Bu dava şahsi hak davasının konu ve fail/davalı yönüyle sınırlanmış özel bir türüdür. Şahsi hak davası, suç konusu olan her türlü eylem nedeniyle uğranılan her türlü maddi ve manevi zararın giderilmesi için açılırken, koruma tedbirleri nedeniyle tazminat davası, ceza mahkemelelerinde yargılanan bir suç soruşturması veya kovuşturması sırasında CMK 141'inci maddede sayılan usul kurallarına uymama veya keyfi adli işlemler nedeniyle ortaya çıkan maddi ve manevi her türlü zararın giderilmesi ile sınırlı olarak açılabilmektedir<sup>50</sup>. Diğer bir farklılık ise zararı doğuran fail yönündendir. Şahsi hak davasında zarara neden olan eylemi işleyen herhangi bir kişi dava edilebilirken, koruma tedbirleri nedeniyle tazminat davası yalnızca Devleti temsilen Hazine aleyhine açılabilmektedir.

CMK'nın 141'inci maddesinin birinci ve üçüncü fıkrası hükümleri birlikte değerlendirilmesinden kanunda sayılan tüm koruma tedbirlerinin

<sup>49</sup> Yaşar (n 44) 1430; Mustafa Albayrak, Notlu-Atıflı-Uygulamalı Ceza Muhakemesi Kanunu (1st edn, Adalet Yayınevi 2015) 337; Öztürk, Kazancı and Güleç (n 43) 349; Yalvaç (n 44) 274; Soyaslan (n 41) 350; Hukuka aykırı bir şekilde koruma tedbirine tutulan kişinin tazminat talep etme hakkı Anayasa'nın 19'uncu maddesinin son fıkrasından doğmaktadır. Zira ilgili fıkra, "Bu esaslar dışında bir işleme tabi tutulan kişilerin uğradıkları zarar, tazminat hukukunun genel prensiplerine göre, Devletçe ödenir" açıklamasına yer vermektedir". Süheyl Donay, Güncelleştirilmiş Ceza Yargılaması Hukuku (1st edn, Beta Yayınevi 2015) 265; Baytar (n 43) 361

<sup>50</sup> Özbek, Doğan and Bacaksız (n 14) 486; Erdener Yurtcan, CMK Şerhi Cilt-I (7th edn, Adalet Yayınevi 2015) 483; Ünver and Hakeri (n 45) 1068-1069; Albayrak (n 49) 339

haksız veya hukuka aykırı uygulanması nedeniyle ağır ceza mahkemesinde tazminat davası açılabileceği anlaşılmaktadır<sup>51</sup>.

Koruma tedbirleri nedeniyle açılan tazminat davasına ilişkin olarak idari yargı görevli olabileceksen kanun koyucu bu uyuşmazlığın adli yargıda (ağır ceza mahkemelerinde) görülmesini istemiştir<sup>52</sup>. Kanun koyucu, koruma tedbirleri nedeniyle açılan tazminat davalarının ağır ceza mahkemesinde görülmesini istemiş olmakla birlikte tazminatın hesaplanması konusunda tazminat hukukunun genel prensiplerine yollama yapmıştır<sup>53</sup>.

### **7. Hâkimler ve Cumhuriyet Savcılarının Suç Soruşturması veya Kovuşturması Sırasında, Koruma Tedbirleri Dışında Verdikleri Tüm Kararlar veya Yaptıkları İşlemler Nedeniyle Tazminat Davası**

18/6/2014 gün ve 6545 sayılı Kanun'un 70'inci maddesi ile CMK'nın 141'inci maddesine eklenen üçüncü fıkrada yer alan "*Birinci fıkra yazan hâller dışında, suç soruşturması veya kovuşturması sırasında kişisel kusur, haksız fiil veya diğer sorumluluk hâlleri de dâhil olmak üzere hâkimler ve Cumhuriyet savcılarının verdikleri kararlar veya yaptıkları işlemler nedeniyle tazminat davaları ancak Devlet aleyhine açılabilir.*" hükmü ile koruma tedbirleri dışında tazminat doğuran kararlar ve işlemlere dava yolu açılmıştır. Ayrıca, aynı maddeye eklenen dördüncü fıkra ile "*Devlet, ödediği tazminattan dolayı görevinin gereklerine aykırı hareket etmek suretiyle görevini kötüye kullanan hakimler ve Cumhuriyet savcılarını bir yıl içinde rücu eder*" denilmek suretiyle

<sup>51</sup> Cumhuriyet Şahin and Neslihan Göktürk, Ceza Muhakemesi Hukuku I (9th edn, Seçkin Yayınları 2018) 390-391; Yalvaç (n 44) 274; Ünver and Hakeri (n 45) 1091

<sup>52</sup> Anayasa Mahkemesi, "Anayasa Mahkemesinin daha önceki kimi kararlarında da belirtildiği üzere, tarihsel gelişime paralel olarak Anayasa'da adli ve idari yargı ayırımı gidilmiş ve idari uyuşmazlıkların çözümünde idare ve vergi mahkemeleriyle Danıştay yetkili kılınmıştır. Bu nedenle, genel olarak idare hukuku alanına giren konularda idari yargı, özel hukuk alanına giren konularda adli yargı görevli olacaktır. Bu durumda, idari yargının görev alanına giren bir uyuşmazlığın çözümünde adli yargının görevlendirilmesi konusunda kanun koyucunun mutlak bir takdir yetkisinin bulunduğunu söylemek olanaklı değildir. Ancak, idari yargının denetimine bağlı olması gereken idari bir uyuşmazlığın çözümü, haklı neden ve kamu yararının bulunması hâlinde kanun koyucu tarafından adli yargıya bırakılabilir" yönünde hüküm tesis etmek suretiyle, kanun koyucunun görevli mahkemeyi belirleme konusundaki takdir hakkına vurgu yapmıştır (Anayasa Mahkemesi, 68/165, 26.12.2013).

<sup>53</sup> Özbek, Doğan and Bacaksız (n 14) 489; Baytar (n 43) 371

devletin görevini kötüye kullanan hakim ve Cumhuriyet savcılarının rücu edebileceği düzenlenmiştir<sup>54</sup>.

Bu düzenlemeyle Hâkimler ve Cumhuriyet savcılarının suç soruşturması veya kovuşturması sırasında, koruma tedbirleri dışında verdikleri tüm kararlar veya yaptıkları işlemler ile kişisel kusur, haksız fiil veya diğer sorumluluk hâlleri nedeniyle de ceza mahkemelerinde tazminat davası açılabilmesine imkân sağlandığını hatırlatmakta yarar vardır.

### **8. İnfaz Edilen Mahkûmiyet Kararının Yargılamanın Yenilenmesi Sonucu Kaldırılması Nedeniyle Tazminat Davası**

Yargılamanın yenilenmesi sonucunda beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararının verilmesi halinde, önceki mahkûmiyet kararının tamamen veya kısmen infaz edilmesi dolayısıyla kişinin uğradığı maddî ve manevî zararlara ilişkin tazminat davaları da ağır ceza mahkemelerinde görülür<sup>55</sup>.

Ceza uyumsuzluğunu sonuçlandıran kesin hükümlerde çeşitli adli hataların yapılması mümkündür<sup>56</sup>. Yargılamanın yenilenmesi müessesesi, muhakeme sürecinde yapılan esasa ilişkin hataların daha sonra anlaşılması halinde bu hataların etkisiyle verilen hükümlerin kaldırılmasına imkan veren bir yol olarak kabul edilmiştir<sup>57</sup>. CMK'nın 311 ve 314'üncü maddelerinde sayılan nedenlerin varlığı durumunda yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabilir<sup>58</sup>.

Yargılamanın yenilenmesi istemi hükmün infazını ertelemez. Ancak mahkeme, infazın geri bırakılmasına veya durdurulmasına karar verebilir (CMK, md.312). Hükmün infaz edilmiş olması veya hükümlünün ölümü, yargılamanın yenilenmesi istemine engel olmaz. Ölenin eşi, üstsoyu, altsoyu, kardeşleri yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunabilirler. Bu kişilerin yokluğu hâlinde, Adalet Bakanı da yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunabilir (CMK, md.313). Kanun yollarına başvurma hakkındaki genel hükümler, yargılamanın yenilenmesi istemi

<sup>54</sup> Öztürk, Kazancı and Güleç (n 43) 353; Baytar (n 43) 362

<sup>55</sup> Donay (n 49) 455

<sup>56</sup> Erdener Yurtcan, CMK Şerhi Cilt II (7th edn, Adalet Yayınevi 2015) 1539

<sup>57</sup> Toroslu and Feyzioğlu (n 14) 447; Yenisey and Nuhoğlu (n 17) 937; Sevi Bakım, 'Ceza Muhakemesi Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi' (2013) 19 (2), Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi- Hukuk Araştırmaları Dergisi, (Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan) 919,920

<sup>58</sup> Yurtcan, Cilt II (n 56) 1541; Donay (n 49) 449

hakkında da uygulanır. Yargılamanın yenilenmesi istemi, bunun yasal nedenleri ile dayandığı delilleri içerir (CMK, md.317).

Yargılamanın yenilenmesi istemi, hükmü veren mahkemeye sunulur. Bu mahkeme, istemin kabule değer olup olmadığına karar verir (CMK, md.318). Mahkeme, yargılamanın yenilenmesi istemini yerinde bulursa delillerin toplanması için bir naip hâkimi veya istinabe olunan mahkemeyi görevlendirebileceği gibi kendisi de bu hususları yerine getirebilir. Delillerin mahkemece veya naip hâkim tarafından veya istinabe suretiyle toplanması sırasında, soruşturmaya ilişkin hükümler uygulanır. Delillerin toplanması bittikten sonra Cumhuriyet savcısı ve hakkında hüküm kurulmuş olan kişiden yedi günlük süre içinde görüş ve düşüncelerini bildirmeleri istenir (CMK, md.320).

Yargılamanın yenilenmesi sonucunda beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararının verilmesi halinde, önceki mahkûmiyet kararının tamamen veya kısmen infaz edilmesi dolayısıyla kişinin uğradığı maddî ve manevî zararlar CMK'nın 141 ilâ 144'üncü maddeleri hükümlerine göre tazmin edilir (CMK, md.323)<sup>59</sup>.

Bu halde herhangi bir koruma tedbirinin uygulanması zorunlu değildir. Tazminatın konusu kısmen veya tamamen infaz edilen mahkûmiyet kararı nedeniyle uğranılan zarardır<sup>60</sup>. Bu şekilde kişilerin uğramış oldukları maddî ve manevî zararlar nedeniyle açılan davalar da CMK'nın 141 ilâ 144'üncü maddeleri hükümlerine tabi kılınmış olduğundan tıpkı koruma tedbirleri nedeniyle açılan davalar gibi ağır ceza mahkemelerinde görülürler.

## II. Yargı Harcı ve Ceza Mahkemelerinde Görülen Davaların Yargı Harcı Karşısındaki Durumunun Değerlendirilmesi

### 1. Yargı Harcı

492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 1'inci maddesinde bu Kanun'a göre alınacak harçlar arasında yargı harçlarına da yer verilmiştir<sup>61</sup>. Yargı-

<sup>59</sup> Soyaslan (n 41) 627; Yenisey ve Nuhoglu (n 7) 952; Bakım (n 57) 347

<sup>60</sup> Nabi Özalp, 'Uygulamada Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat (CMK m.141-144)' (2019) 145, Türkiye Barolar Birliği Dergisi 81, 84

<sup>61</sup> Harç, kişilerin özel olarak, kamu kurumları ve hizmetlerinden yararlanmaları karşılığında yaptıkları ödemelerdir (Anayasa Mahkemesi, 62/52, 16/09/1998). Harç kamu hizmetinden yararlananların bu hizmetler dolayısıyla hizmetin maliyetine bir ölçüde katılmak üzere ödedikleri meblağlardır. İdarece yapılan belirlenmiş bir hizmet sonucu, kamu hizmetinden yararlanma karşılığı olarak bu hizmetten yararlananlar tarafın-

lama hizmetlerini karşılamak üzere faydalananlardan devlet tarafından alınan paralara “*yargılama harçları*” denir<sup>62</sup>. Haklarına kavuşmak isteyenlerden parasal bir katkıda bulunmalarının istenmesi, adalet hizmetinin bedelsizliği ilkesine ters düşmez<sup>63</sup>. Mahkemeleri, sürekli görev yapar bir şekilde hak arayanların hizmetinde tutabilmek için yapılan giderlerin bir kısmı yargı hizmetinden yararlananlardan harç olarak alınır. Harçların bir türü olan ve aynı zamanda yargılama giderlerinin de bir kısmını teşkil eden yargı harçları, Devletin mahkemeler aracılığıyla yaptığı adli hizmete, ondan yararlananların katkısı olup ancak kanunla belirtilen durumlarda alınır<sup>64</sup>.

Harçlar Kanunu’nun 2’nci maddesinin birinci fıkrasında yargı işlemlerinden bu kanuna bağlı (1) sayılı tarifede yazılı olanların, yargı harçlarına tabi olduğu belirtilmiştir<sup>65</sup>. Harçlar Kanunu’na bağlı (1) sayılı tarifede hukuk, ceza ve ticaret davalarıyla, idari davalarda ihtilafsız yargı konularında, Anayasa Mahkemesi’ne bireysel başvurularda ve icra tetkik mercilerinde yargı harçları olarak; başvurma harcı, celse harcı, karar ve ilam harcı, temyiz, istinaf ve itiraz harçları olmak üzere “*mahkeme harçları*”; icra harçları, iflas harçları olmak üzere “*icra ve iflas harçları*”; kayıt ve tescil harçları, kayıt ve belge suretleri ve tasdikname harçları olmak üzere “*ticaret sicili harçları*”; suret harçları, muhafaza harçları, defter tutma harçları, miras işlerine ait harçlar, vasiyetname tanzimine ait harçlar olmak üzere “*diğer yargı harçları*” düzenlenmiştir.

Harçlar Kanunu’nun 2’nci maddesinin birinci fıkrasında “*Yargı işlemlerinden bu kanuna bağlı (1) sayılı tarifede yazılı olanları, yargı harçlarına tabidir.*” denilmiş, ikinci fıkrasında “*Ceza mahkemelerinde*

---

dan ödenmesi gereken kamu geliri niteliği taşımaktadır (Danıştay 9 D, 278/4607, 15/10/2008). Harç, kamu kurum ve kuruluşlarının sunduğu hizmetlerden yararlananlardan, bu yararlanmaları karşılığı alınan bedeldir. Yargı hizmetleri de kuşkusuz kamu kurumlarının sunduğu en önemli hizmetlerden biridir. Anayasa’da herhangi bir yargı hizmetinin, ücretsiz olarak verileceğine ve kategorik olarak devletin harç alma yetkisi dışında tutulduğuna dair hüküm bulunmamaktadır (Anayasa Mahkemesi, 54/142, 20.10.2011)

<sup>62</sup> Baki Kuru, Ramazan Arslan and Ejder Yılmaz, Medeni Usul Hukuku (24th edn, Yetkin Yayınevi 2013) 695

<sup>63</sup> Hakan Pekcanitez, Muhammet Özeker and Oğuz Atalay, Medeni Usul Hukuku (14th edn, Yetkin Yayınevi 2013) 980-981

<sup>64</sup> Burak Pınar, Yargı ve İcra Harçları (2nd edn, Adalet Yayınevi 2009) 27; Yargıtay İBK., 5/6, 16.11.1983 <www.legalbank.net> Erişim Tarihi 10 Haziran 2021

<sup>65</sup> Nurettin Bilici, Türk Vergi Sistemi Cilt 2 (33th edn, Savaş Yayınevi 2014) 173

*şahsi hukuka ait hakların hüküm altına alınması halinde de, celse harçları hariç olmak üzere (1) sayılı tarifeye göre harç alınır.” hükmüne yer verilmiştir.*

Harçlar Kanunu ve eki 1 sayılı tarife tetkik edildiğinde ceza davalarının yargı harcına konu teşkil etmediği görülmektedir. Nitekim Harçlar Kanunu gerekçesinde de ceza davalarından alınacak harçların bütün olarak harç mevzuu dışına çıkarıldığı belirtilmiştir. Harçlar Kanunu gerekçesinin umumi kısmında yer alan; *“Ceza dâvalarından alınacak harçlar (şahsi haklarla ilgili dâvalar hariç) ile avukatlık işlerine mütaallik harçlar bütün olarak harç mevzuu dışına çıkarılmıştır. Gerçekten ceza dâvalarının bir harç mevzuu ve sebebi yapılması harçların dayandığı prensip ile bağdaştırılamamış, Devletin âmme menfaatine kullandığı ceza, tedip ve ıslah hakkının suçlulara yönelen bir harç mükellefiyeti meydana getiremeyeceği neticesine varılmıştır. Diğer taraftan ceza dâvası harçlarının gerçek bir fiskal değeri de bulunmamaktadır. Maliye idaresini fuzuli olarak işgal etmekte, küçük miktarlardan tereküb etmesine karşılık binlerce mükellefe taallük etmektedir. Bunlardan harcın takip ve tahsili güç, verimsiz ve çok düşük nisbetlidir. Bütün bu sebepler ile ceza dâvalarından alınacak harçların mevzu dışına çıkarılmasının uygun olacağı düşünülmüştür.”* şeklindeki açıklamadan da anlaşılacağı üzere “ceza davaları” kanaatimizce harca konu değildir.

Kanun gerekçesinin bölümlere ilişkin kısmında yer alan; *“umumi kısımda açıklandığı üzere ceza mahkemelerinde görülen davalar sebebiyle, bundan böyle harç alınmayacaktır. Ancak ceza mahkemelerinde şahsi hukuka ait hakların da hüküm altına alınması halinde, bunlar hukuk mahkemelerinde görülen davalardan mahiyet itibariyle farklı bulunmadıklarından mükellefiyette eşitlik sağlamak maksadiyle, bu nev’i davalardan da celse harcı hariç olmak üzere (1) sayılı tarife gereğinde harç alınacağı 1. maddenin 2. fıkrasıyla hükme bağlanmıştır.”* açıklamasından da ceza mahkemelerinde görülen ceza davalarının harç mevzuu dışında bırakıldığı ancak ceza mahkemelerinde görülen şahsi hukuka ait hakların hüküm altına alınmasına ilişkin davaların celse harcı hariç (1) sayılı tarife gereğince harca tabi tutulacağı anlaşılmaktadır. Daha açık bir ifade ile ceza mahkemelerinde görülmekte olan tüm davalar değil “ceza davaları” yargı harcının mevzuu dışında tutulmuştur<sup>66</sup>.

<sup>66</sup> Pınar (n 64) 43

Bunlara ek olarak Harçlar Kanunu gerekçesinde geçici ikinci maddede ilişkin olarak yer alan; *“Geçici 2 nci maddeyle, ceza dâvaları sebebiyle 5887 sayılı Harçlar Kanunu gereğince tahakkuk etmiş olan fakat henüz tahsil edilmemiş bulunan harçların, bu tasarının kanunlaşmasından sonra terkin olunacağı nizamlanmıştır. Gerçekten bu tasarı ile ceza dâvaları harç mevzuu dışına çıkarıldığından tasarının kanunlaşması halinde, bu dâvalar sebebiyle tahakkuk edip de henüz tahsil edilmemiş harçların terkin zaruretidir. Geçici madde bu sebebe müsteniden sevk edilmiş bulunmaktadır.”* açıklaması da kanaatimizce 492 sayılı Harçlar Kanunu’nun yürürlüğe girmesiyle artık ceza davalarının harca mevzu olmaktan çıkarıldığını bir kez daha ortaya koymaktadır. Bu suretle ceza mahkemelerinde görülen sadece “ceza davaları”<sup>67</sup> harçtan bağıışıktır. Ceza mahkemelerinde görülmekle birlikte şahsi hukuka ait hakların hüküm altına alınması müteallik “tazminat” davaları ise yargı harcına tabidir. Ceza mahkemelerinde görülen tazminat istemli davalar ceza mahkemelerinde görülmekle birlikte hukuki nitelikleri itibarıyla şahsi hukuka ait hakların hüküm altına alınması kapsamında olduğundan (1) sayılı tarife uyarınca harca konu teşkil ederler.

## 2. Ceza Mahkemelerinde Görülen Davaların Yargı Harcı Bakımından Değerlendirilmesi

Ceza davası, suç konusu eylem nedeniyle failin TCK’da sayılan hapis, adli para cezası ve diğer yaptırımlara çarptırılmasını amaçlayan davadır. Tarihi süreç içerisinde ceza yargılama sistemi içerisinde “kamu davası” ve “şahsi dava” olmak üzere iki tür ceza davası uygulamasını görmekteyiz. Harçlar Kanunu, kanun gerekçesi ile Kanun’un eki 1 sayılı tarifenin tetkikinden de anlaşılacağı üzere *“ceza davaları”* yargılama harcına konu oluşturmazlar. Bu konuda uygulamada ve doktrinde herhangi bir tereddüt ve duraksama bulunmadığı müşahade edilmiştir. Bu itibarla “ceza davası” niteliğini haiz kamu davası ve şahsi davanın harç mevzuu dışına çıkarıldığını, yargı harcına konu olmadığını söylemek mümkündür. Benzer şekilde, bir güvenlik tedbiri olan müsadereyi hükme bağlayan müsadere tali davasının da ceza davası kapsamında harçtan bağıışık tutulduğunu söylemek mümkündür.

<sup>67</sup> CMK’da açık bir tanımı yapılmamakla birlikte, ceza davası teriminin geçtiği 10/1 ve 16/1-2 maddelerine dayanılarak “ceza davası” teriminin “kamu davası” terimini de içine alan ve kamu davasına göre daha geniş kapsamlı bir terim olduğunu söylemek mümkündür.

Ceza mahkemelerinde hükme bağlanan “şahsi hak davası”, “kanun dışı yakalama ve tutuklama nedeniyle tazminat davası”, “koruma tedbirleri nedeniyle tazminat davası”, “hâkimler ve cumhuriyet savcılarının suç soruşturması veya kovuşturması sırasında, koruma tedbirleri dışında verdikleri tüm kararlar veya yaptıkları işlemler ile kişisel kusur, haksız fiil veya diğer sorumluluk hâlleri nedeniyle tazminat davası” ve “infaz edilen mahkûmiyet kararının sonradan yargılamanın yenilenmesi sonucu kaldırılması nedeniyle tazminat davası” şeklindeki tazminat davaları ise şahsi hukuka ait hakların hüküm altına alınması kapsamında harca tabidir.

İlgilinin, “şahsi hak davası”nı hukuk mahkemesinde açmayı tercih etmesi durumunda, Harçlar Kanunu ve (1) sayılı tarife uyarınca gerekli yargı harçlarını ödeyeceği tartışmasızdır. Bu davanın ceza mahkemesinde açılması durumunda da Harçlar Kanunu’nun 2’nci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “*Ceza mahkemelerinde şahsi hukuka ait hakların hüküm altına alınması halinde de celse harçları hariç olmak üzere 1 sayılı tarife göre harç alınır.*” hükmü uyarınca yargı harcı ödenmesi gerekir.

Kanun dışı yakalanan veya tutuklanan kimselere tazminat verilmesine ilişkin davalar mahiyetleri itibarıyla ceza davası değildir. Bu davalara ilişkin olarak ağır ceza mahkemeleri görevli mahkeme olarak belirlenmeyip hukuk ya da idare mahkemeleri belirlenmiş olsaydı açılan bu davalar yargı harcına konu olacaktı. Yukarıda açıklandığı üzere ceza mahkemelerinde görülmekte olan ceza davaları harç konusu dışında tutulmuş ancak ceza mahkemelerinde şahsi hukuka ait hakların hüküm altına alınması halinde, bunlar hukuk mahkemelerinde görülen davalardan içerik itibarıyla farklı bulunmadıklarından mükellefiyette eşitlik sağlamak amacıyla bu tür davalardan da celse harçları hariç olmak üzere 1 sayılı tarife gereğinde harç alınacağı açıktır<sup>68</sup>. Buna rağmen uygulamada, 466 sayılı Kanun’un yürürlükte olduğu dönem içerisinde açılan kanun dışı yakalanan veya tutuklanan kimselere tazminat verilmesine ilişkin davalarda harç alınmadığı ve mahkemeler tarafından harca hükmedilmediği konuya ilişkin mahkeme kararlarından<sup>69</sup> anlaşılmaktadır.

<sup>68</sup> Pınar (n 64) 240

<sup>69</sup> Yargıtay 7 CD, 17028/5666, 28.04.2009; Yargıtay 8 CD, 2242/5481, 20.6.2006; Yargıtay 8 CD, 13/5888, 29.06.2006; Yargıtay 9 CD, 252/3221, 12.04.2007; Yargıtay 11 CD, 23855/3494, 25.03.2010; Yargıtay 12 CD, 746/10947, 25.11.2019; Yargıtay 8 CD, 17913/2515, 29.03.2011; Yargıtay 1 CD, 5611/211-2023 05.04.2011 <www.legalbank.net> Erişim Tarihleri 10 Haziran 2021

Koruma tedbirleri nedeniyle açılan tazminat davaları ceza davası niteliğinde değil, ceza mahkemelerinde şahsi hukuka ait hakların hüküm altına alınması kapsamında değerlendirilmesi gerekli bir dava niteliğinde olduğundan, yargı harcına konu olması gerekir<sup>70</sup>. Tazminat hesaplanmasının, diğer tazminat davalarında olduğu üzere hem Anayasa hem de ilgili kanun hükmü uyarınca tazminat hukukunun genel prensiplerine göre yapılacak olması bu davaların ceza davası değil hukuk/tazminat davası olarak nitelendirilmesi gerektiği yönündeki kanaati güçlendirmektedir. Doktrinde ve yargı kararlarında koruma tedbirleri nedeniyle tazminat talebine ilişkin davalarda harç alınmayacağına dayanak olarak gösterilen Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı, bu tür davalarda harcın söz konusu olmayacağına ilişkin bir hüküm içermemektedir<sup>71</sup>.

Koruma tedbirlerinin haksız uygulandığı gerekçesi ile tazminat talep eden yani şahsi haklara ilişkin ağır ceza mahkemesinde dava açan kişi (davacı), bu davanın açılması aşamasında gerekli harcı ödemekle mükelleftir. Dava neticesinde haklı ya da haksız bulunması bu davaya ilişkin harç mükellefiyetini etkilemez. Dava neticesinde haklı bulunursa mükellef sıfatıyla ödemiş olduğu harç yargılama gideri olarak kendisine ödenecektir. Dava neticesinde haksız bulunursa haksız yere dava açması nedeniyle harç mükellefi sıfatıyla ödemiş olduğu harç üzerinde kalacak bir başka ifade ile harcın nihai yüklenicisi olacaktır. Harcın belli bir oranının davanın açılması sırasında peşin, kalan kısmının kararın tebliğinden bir ay sonra ödenmesi mükellefiyeti de koruma tedbirlerinin haksız

<sup>70</sup> Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 26.03.2002 gün ve 92/223 sayılı kararında belirtildiği üzere koruma tedbirleri nedeniyle dava açma hakkının kural olarak zarar görene ait olduğu, bu hakkın mirasçılara intikalinin ancak zarar görenin ölmeden önce dava açması veya dava açma iradesini açıkça izhar etmesi durumunda mümkün olacağı, mirasçıların ancak bu şartlarda açılmış davaya devam edebilecekleri veya dava açabileceklerine ilişkin kararı da koruma tedbirleri nedeniyle açılan davanın Harçlar Kanunu'nun 2'nci maddesinde ifade edilen "ceza mahkemelerinde şahsi hukuka ait hakların hüküm altına alınması" kapsamında bir dava olduğunu teyit etmektedir.

<sup>71</sup> Yargıtay İçtihadı Birleştirme Ceza Bölümü Genel Kurulu, 4/3, 15.4.1974 <www.legalbank.net> Erişim Tarihi 1 Nisan 2021: "466 sayılı Kanun Dışı Yakalanan veya Tutuklanan Kimselere Tazminat Verilmesine İlişkin Kanun döneminde verilen bu karar bir bütün olarak değerlendirildiğinde, her durumda koruma tedbirleri nedeniyle tazminat davalarında harç alınmayacağına ilişkin bir sonuca ulaşılmamış, yalnızca davanın Hazine aleyhine sonuçlanması halinde harca hükmedilmemesi gerektiğine ilişkin bir karar verilmiştir. Bu karara dayanılarak koruma tedbirleri nedeniyle açılan tazminat davalarında harç alınmaması gerektiği şeklinde bir kanaate varmakta hukuki isabet bulunmamaktadır."

uygulandığı gerekçesi ile tazminat talep eden kişiye yani davacıya ait olacaktır. CMK'nın 141'inci maddesi uyarınca, bu maddede belirtilen koruma tedbirleri nedeniyle kişilerin maddî ve manevî her türlü zararlarını Devlettten istemeleri, bu tazminatların ancak Devlet aleyhine açılacak davalar ile talep edilmesi<sup>72</sup>, Harçlar Kanunu'nun 13/j maddesiyle Genel Bütçeye dahil idarelerin yani Devletin bu Kanun'un 1 ve 3 sayılı tarifelerine giren bütün işlemlerinin harçtan müstesna tutulmuş olması<sup>73</sup>

<sup>72</sup> Gerek 466 sayılı Kanun döneminde, gerekse 5271 sayılı Kanun döneminde, haksız yakalama ve tutuklamadan doğan zararların giderilmesi için yapılan talepler bakımından husumet "Devlet"e yani onu temsilen "Maliye Hazinesi"ne yöneltilmiştir.

<sup>73</sup> "Uygulamada, yargı harcından bağışık tutulan idarelere karşı açılan davalarda, davacı tarafından ödenen harcın yargılama gideri olarak davalı idareye yükletilmesi hususunda mahkemeler iki farklı içtihat benimsemişlerdir. Bunlardan biri; davacı tarafından ödenen harç miktarının yargılama gideri olarak davalı idareden alınarak davacıya verilmesi, diğeri ise; yargı harcından muaf tutulan idare aleyhine sonuçlanan davada başvurma ve karar harçlarının, harcı ödemiş olan davacıya iade edilmesi gerektiği yönündedir. İkinci yöntemde peşin ödenen harcın dışında kalan harcın tamamlatılması yoluna gidilmemektedir. Harçtan bağışık olan kamu idarelerinin haksız çıktığı davalar dolayısıyla davacı tarafından ödenen harcın yargılama gideri olarak, davalı idareden alınıp davacıya ödenmesi uygulamasının, harçtan muaf ya da işlemleri istisna edilmiş bir idarenin her ne suretle olursa olsun, harç ödemekle yükümlü tutulmasına sebebiyet vermesi nedeniyle kanun ile tesis edilen yargı harcı muafiyeti ve istisnası yoluyla kanun koyucunun ulaşmak istediği amaca ve vergi muafiyet ve istisna müessesesinin özüne tam olarak uygun olmadığını söylemek mümkündür. Davalı idareden alınarak davacıya verilmesine hükmedilen miktarın, idarenin kanunla bağışık tutulduğu harç değil, yine kanun gereği, davada haksız çıkması nedeniyle davacıya ödemek durumunda bulunduğu yargılama gideri olması, sonuçta bu tutarın davalı idare bütçesine gider olarak yansıdığı gerçeğini değiştirmemektedir. Ayrıca, karar verildiği tarih itibarıyla artık haklı taraf olduğu tespit edilen davacının haklı bulunduğu bir dava için, haklılığının tespiti tarihinden sonra bakiye harç ödemek zorunda bırakılması nedeniyle de bu uygulamanın hakkaniyete uygunluğu kuşkuludur. Öte yandan, davacı tarafından karar ve ilam harcının ödendiği tarih ile dava neticesinde yargılama giderlerinin yargı harcından muaf idare tarafından kendisine ödendiği tarih arasındaki zaman farkı ile bu zaman dilimi için yargılama giderlerine faiz işletilmemesinin davacıların aleyhine sonuçlar doğuracağı açıktır. Bilhassa, yüksek tutarlı nispi karar ve ilam harcı ödenmesi gereken davalar ile hükmün icrası için kesinleşme şartı öngörülen davalarda, ödemeye konu tutarların enflasyon nedeniyle uğradıkları reel değer kaybının davacıların mağduriyetini daha da artıracığı muhakkaktır. Diğer taraftan, yargı harcından muaf tutulan idare aleyhine sonuçlanan davalarda yargı harçlarının yargılama gideri olarak idareye yükletilmeyerek, bu harçların, harcı ödemiş olan davacıya iade edilmesi yönündeki diğer uygulama ise yargılama giderlerinin; kararda belirtileceği ve davada haksız çıkan tarafa yükletileceği yönündeki usul hukuku kurallarına aykırılık teşkil etmektedir. Buna ek olarak, yargılama gideri kapsamında mahkeme kararı ile hüküm altına alınmayan ve mahkeme kararı ile haksız çıkan da-

nedeniyle bir kısmı dava açılırken bir kısmı dava karara bağlandıktan sonra yargı harcı ödenmesi yönündeki davacının mükellefiyetini ortadan kaldırmayacaktır.

Kanun koyucu, koruma tedbirleri nedeniyle açılan tazminat davalarının ceza mahkemesinde görülmesini istemiş olmakla birlikte bunlara yargı harcından bağışık tutma yönünde bir irade sergilememiştir. Tazminat isteminin ağır ceza mahkemesinde karara bağlanacak olmasının Anayasa'ya aykırılığı iddiasıyla açılan davada Anayasa Mahkemesi; *"5271 sayılı Yasa'nın 142. maddesinin (1) numaralı fıkrasında karar veya hükümlerin kesinleştiğinin ilgisine tebliğinden itibaren üç ay ve her halde karar veya hükümlerin kesinleşme tarihini izleyen bir yıl içinde tazminat isteminde bulunulabileceği; aynı maddenin (6) numaralı fıkrasında ise tazminat istemi ile ispat belgelerinin değerlendirilmesinde ve tazminat hukukunun genel prensiplerine göre verilecek tazminat miktarının saptanmasında mahkemenin gerekli gördüğü her türlü araştırmayı yapmaya veya hakimlerden birine yaptırmaya yetkili olduğu belirtilmiştir. Bu durumda tedbir niteliğindeki uygulamalar nedeniyle haksız olarak zarara uğradığı savıyla tazminat isteminde bulunan kişinin dava açma, her türlü iddia ve savunmada bulunma, hür türlü delili ileri sürme hakkının bulunması yanında mahkemenin de gerekli gördüğü her türlü araştırmayı yapmaya yetkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle kuralın, hak arama özgürlüğünü ve adil yargılanma hakkını zedeleyen bir yönü bulunmamaktadır."* şeklinde hüküm tesis etmiştir<sup>74</sup>. Bu hükmünden de anlaşılacağı üzere *"haksız olarak zarara uğradığı savıyla tazminat isteminde bulunan kişinin"* talebinin karara bağlandığı dava mahiyeti itibarıyla Harçlar Kanunu'nun ifadesiyle *"ceza mahkemelerinde şahsi hukuka ait hakların hüküm altına alınması"* kapsamında bir davadır.

Yargılamanın yenilenmesi sonucunda beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararının verilmesi halinde, önceki mahkûmiyet kararının tamamen veya kısmen infaz edilmesi dolayısıyla kişinin uğradığı maddî

---

valı idareye yükletilmeyen yargı harçlarının iadesi, müstakil bir idari işlem konusu olarak yeniden dava açılmasına yol açabilecektir. Bu uygulama, yargı harçlarının davada haklı çıkan davacıya ödenmesi işlemini, mahkeme kararında hükme bağlanan yargılama giderlerine tanınan hukuki güvenceden de mahrum bırakmaktadır." (İlhami Öztürk, 'Kamu İdarelerine Kanunla Tanınan Yargı Harcı Muafiyetinin Yeniden Düzenlenmesi İhtiyacı' (Temmuz-Aralık 2015) 169, (Maliye Dergisi) 46-52.)

<sup>74</sup> Anayasa Mahkemesi, 38/39, 25/2/2010 <<https://www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi>> Erişim Tarihi 21 Mart 2021

ve manevî zararların tazmini talebiyle açılan davalar mahiyetleri itibarıyla ceza davası niteliğinde değildirler. Bu davalar, Harçlar Kanunu'nun ifadesiyle ceza mahkemelerinde şahsi hukuka ait hakların hüküm altına alınması kapsamında değerlendirilebilecek nitelikte olup yargı harcının konusuna girerler.

Ceza mahkemelerinde açılan şahsi hukuka ait davalardan olan *“hâkimler ve cumhuriyet savcılarının suç soruşturması veya kovuşturması sırasında, koruma tedbirleri dışında verdikleri tüm kararlar veya yaptıkları işlemler ile kişisel kusur, haksız fiil veya diğer sorumluluk hâlleri nedeniyle tazminat davası”*nın da aynı gerekçelerle yargı harcına tabi olduğunu söylemek mümkündür.

Harçlar Kanunu'nun 2'nci maddesinde yer alan *“Ceza mahkemelerinde şahsi hukuka ait hakların hüküm altına alınması halinde de, celse harçları hariç olmak üzere (1) sayılı tarifeye göre harç alınır.”* şeklindeki hüküm dışında yargı harcına ilişkin olarak CMK'da yer alan bazı hükümlere dayanılarak da ceza mahkemelerinde görülmekte olan şahsi hukuka ilişkin tazminat davalarının harca konu teşkil ettiğini söylemek hukuken mümkündür. CMK'nın 303'üncü maddesinin 1'inci fıkrasında; hükme esas olarak saptanan olaylara uygulanmasındaki hukuka aykırılıktan dolayı hüküm bozulmuş ise bu maddede sayılı hallerde Yargıtay'ın davanın esasına hükmedebileceği gibi hükümdeki hukuka aykırılığı da düzeltebileceği kurala bağlanmıştır. Sayılan hallerden biri de anılan maddenin (h) bendi uyarınca Harçlar Kanunu'na ilişkin hükümlere aykırılıktır. Daha açık bir ifade ile Harçlar Kanunu ile düzenlenen yargı harçlarına aykırılık mevcut ise bu hukuka aykırılık bozma sebepleri arasında sayılmıştır. Buradan anlaşılabileceği üzere Harçlar Kanunu'na ilişkin aykırılık ceza yargılamasında hükmün bozulma sebebi olarak nitelendirilmiş olması karşısında CMK'nın uygulandığı davaların daha açık bir ifade ile CMK'daki usul kurallarına tabi davaların tamamının harç mevzuu dışına çıkarıldığını söylemek mümkün değildir. Buna ek olarak CMK'nın 324'üncü maddesinin 1'inci fıkrasında yer alan; harçlar ve tarifesine göre ödenmesi gereken avukatlık ücretleri ile soruşturma ve kovuşturma evrelerinde yargılamanın yürütülmesi amacıyla Devlet Hazinesinden yapılan her türlü harcamalar ve taraflarca yapılan ödemelerin yargılama gideri olduğu yönündeki tanımdan da “harçlar”ın CMK kapsamında yargılama giderleri arasında sayılması suretiyle bu Kanun'un uygulandığı bazı davaların harca tabi olduğu sonucunu çıkarmak mümkündür. CMK'nın 324'üncü maddesinin 4'üncü fıkrasında yer alan dev-

lete ait yargılama giderlerine ilişkin kararların Harçlar Kanunu hükümlerine göre yerine getirileceği hükmü de bu kanaati güçlendirecek mahiyettedir.

Harçlar Kanunu'na kıyasla sonraki tarihli bir kanun olan CMK'da "ceza davaları" Harçlar Kanunu ile yargı harcından muaf tutulduğu halde yargı harcına ilişkin yukarıda belirtilen hükümlerin yer almış olması kanun koyucunun bilinçli bir tercihinin sonucu olup böyle bir tercihte bulunmasının nedeni ceza mahkemelerinde görülen CMK hükümlerinin uygulandığı şahsi hukuka ait hakların karara bağlandığı tazminat davalarının yargı harcına konu olmasıdır. Ceza mahkemelerinde görülen davaların tümü harç mevzuu dışına çıkarılmış olsaydı, CMK'daki harca ilişkin söz konusu hükümler anlamsız ve lüzumsuz olacak idi. Harçlar Kanunu ile ceza davaları harç mevzuu dışına çıkarılmış iken bu Kanunun yürürlükte olduğu sırada ve bu kanundan sonra çıkarılan CMK'nın yargı harcına ilişkin hükümler içermesinin tek mantıklı izahı ceza mahkemeleri tarafından hükme bağlanan şahsi hukuka ait haklara ilişkin tazminat davalarının harca konu olmasıdır.

Belirtilen tazminat davalarında görevli mahkeme olarak yasa ile ceza mahkemesi yerine idare ya da hukuk mahkemeleri belirlenmiş olsaydı Harçlar Kanunu hükümleri uyarınca yargı harcı ödeneceği tartışmasızdır. Yukarıda aktarılan CMK'nın ilgili hükümleri ile yalnızca ceza soruşturması veya kovuşturması sırasında yargısal faaliyetten veya yargı kararına istinaden gerçekleştirilen adli kolluk işlem ve eylemlerinden kaynaklanan zararların adli yargı yerince (ağır ceza mahkemeleri) çözümlenmesi amaçlanmıştır. Dolayısıyla adli kolluk hizmetiyle baği kesilen hizmet sunumundaki kusurlardan ve hizmet kusuru olarak nitelenen eylem ve işlemlerden doğduğu iddia edilen zararların tazminine ilişkin uyuşmazlıkların, idari faaliyet alanına ilişkin olması ve özel bir yasa hükmü bulunmaması nedeniyle idare hukuku ilke ve kuralları çerçevesinde idari yargı yerlerince çözümlenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda idare mahkemelerinde açılacak tazminat (tam yargı) davalarının yargı harcına konu oluşturacağı açıktır. Benzer şekilde, suç soruşturması ve kovuşturması sırasında yapılan her türlü işlem veya alınan kararlar dışındaki nedenlerle hâkimler ve Cumhuriyet savcılar hakkında Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (HMK) 46 ila 49 maddelerine dayanılarak hukuk mahkemelerinde açılan tazminat davaları da yargı harcına konudur. Bu itibarla, yargı hizmetinden kaynaklanan idare ve hukuk mahkemelerinde görülen tazminat davaları harca tabi kılınmış iken ceza mah-

kemelerinde görülen tazminat davalarının harçtan bağışık tutulduğunu söylemeyi mümkün kılacak hukuki bir dayanak mevcut değildir. Ayrıca, söz konusu tazminat davalarının bir kısmını harca tabi kılıp bir kısmını harca tabi kılmamanın hakkaniyet bakımından muteber bir izahı da bulunmamaktadır. Bunun kanun koyucunun bilinçli bir tercihi olduğunu gösterir bir dayanak mevcut değildir. Örneğin yakalama, adli yakalama ve önleme yakalaması olarak ikiye ayrılmaktadır. Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 141/1 maddesinde, “suç soruşturması veya kovuşturması sırasında” ifadesine yer verilmesi nedeniyle, sadece adli yakalamaya istinaden, CMK’nın 141/1-(a) maddesi kapsamında talep edilen tazminata ilişkin dava ağır ceza mahkemesinde açılabilecektir. Önleme araması ile ilgili tazminat talebi ise genel hükümlere tabi olup önleme aramasının hukuka aykırı uygulanmasından kaynaklanan tazminat davası idare mahkemesinde açılacaktır. Bu durumda her ikisi de yakalamadan kaynaklanan tazminat davası niteliğinde olduğu halde ağır ceza mahkemesinde açılan dava için harç ödenmemesi, buna karşılık idare mahkemesinde açılan dava için harç ödenmesi hakkaniyete ve kanunun koyucunun iradesine aykırılık teşkil edecektir. Adli arama ve önleme araması için de benzer şeyleri söylemek mümkündür.

Ceza mahkemelerinde görülmekte olan “ceza davalarının” harç mevzuu dışına çıkarılmış olması, ceza mahkemesinde görülmekte olan tüm davaların, Harçlar Kanunu’nun ifadesi ile şahsi hukuka ilişkin hakların hüküm altına alınmasından ibaret olan “tazminat davalarının” da harca tabi olmadığı şeklinde bir yorumu kanaatimizce haklı kılmaz.

Ceza davalarının harç mevzuu dışında tutulması Anayasal bir zorunluluk değildir. Nitekim Anayasa Mahkemesi kanun koyucunun ceza yargılaması için de harç alınabileceği bunun kanun koyucunun takdirinde olduğunu hükme bağlamıştır<sup>75</sup>. Harçlar Kanunu’nun 1 sayılı tarife-

<sup>75</sup> “... gerekçeler bir bütün halinde değerlendirildiğinde, niteliği gereği ceza yargılamasında harç alınamayacağı gerekçesiyle Anayasa’nın 2’nci ve 36’ncı maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür. 492 sayılı Kanun’un (1) sayılı Tarifesinin ‘A) Mahkeme Harçları’ bölümünün ‘Hukuk, ceza ve ticaret davalarıyla, idari davalarda ihtilafsız yargı konularında, Anayasa Mahkemesine bireysel başvurularda ve icra tetkik mercilerinde’ biçimindeki başlığı, mahkeme harçlarına ilişkin genel bir başlık olup, bu bölüm altında kısımlar hâlinde yer alan harçların hangi yargı alanlarındaki hizmetlerden alınacağını ifade etmektedir. Dolayısıyla bir yargı alanında mahkeme harcı niteliğinde harç düzenlemesi yapılmak istendiğinde, öncelikle söz konusu başlığa, ilgili yargı alanına ilişkin bir ibare eklenmekte, daha sonra o yargı alanındaki somut bir yargı hizmetinden alınmak istenen harç veya harçlar ile bunların miktar ve oranları-

sindeki metne “ceza” ibaresini ekleyen 6217 sayılı Yargı Hizmetlerinin Hızlandırılması Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un 13’üncü madde ile ceza davaları için temyiz, istinaf ve itiraz harçları getirilmiş, Anayasa Mahkemesi Kararı ile söz konusu temyiz, istinaf ve itiraz harçları iptal edilmiştir. Ancak, Anayasa Mahkemesi’nin zikredilen kararındaki iptal gerekçesinden de anlaşılacağı üzere ceza yargısı hizmetlerinden harç alınması yönünde “yasama yetkisi” kullanılmasında Anayasal bir engel bulunmamaktadır. Daha açık bir ifade ile

na, türüne göre başlık altındaki kısımlarda (‘I. Başvurma harcı’, ‘II. Celse harcı’, ‘III. Karar ve ilam harcı’ ve ‘IV. Temyiz, istinaf ve itiraz harçları’) yer verilmektedir. Kanun koyucu tarafından ceza yargılaması alanında da mahkeme harcı alınması öngörülmüş ve kuralla söz konusu başlığa ‘ceza’ ibaresi eklenmek suretiyle, genel olarak ceza yargılaması alanında mahkeme harcı alınabilmesi sağlanmıştır. Bu nedenle, kuralla ilgili Anayasa’ya aykırılık sorunu, kategorik olarak ceza yargılamasında harç alınıp alınmayacağına ilişkindir. Anayasa’nın 2’nci maddesinde, Cumhuriyetin nitelikleri arasında sayılan ‘hukuk devleti’, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, eylem ve işlemleri hukuka uygun olan, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, konulan kurallarda adalet ve hakanîyet ölçülerini göz önünde tutan, hakların elde edilmesini kolaylaştıran ve hak arama özgürlüğünün önündeki engelleri kaldıran devlettir. Anayasa’nın 36’ncı maddesinin birinci fıkrasında ‘Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı ve davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir’ hükmüne yer verilmiştir. Maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü ve adil yargılanma hakkı, kendisi bir temel hak niteliği taşımasının yanında, diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden birisidir. Devletin harç alma yetkisinin dayanağını oluşturan Anayasa’nın 73’üncü maddesinin üçüncü fıkrasında ‘Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır.’ denilmektedir. Harç, kamu kurum ve kuruluşlarının sunduğu hizmetlerden yararlananlardan, bu yararlanmaları karşılığı alınan bedeldir. Yargı hizmetleri de, kuşkusuz kamu kurumlarının sunduğu en önemli hizmetlerden biridir. Anayasa’da herhangi bir yargı hizmetinin, ücretsiz olarak verileceğine ve kategorik olarak devletin harç alma yetkisi dışında tutulduğuna dair hüküm bulunmamaktadır. Ceza yargılamasının her aşamasında harç alınmasını düzenleyen önceki mevzuatı yürürlükten kaldıran 492 sayılı Kanun’un gerekçesinde ‘ceza dâvalarının bir harç mevzuu ve sebebi yapılması harçların dayandığı prensip ile bağdaştırılamamış, Devletin âmme menfaatine kullandığı ceza, tedip ve ıslah hakkının suçlulara yönelen bir harç mükellefiyeti getiremeyeceği neticesine varılmıştır.’ biçimindeki ifadeye yer verilmişse de, ceza yargılaması hizmetlerinden harç alınmasından vazgeçilmesi de, daha sonra tekrar harç alınması da, kanunla yapılmak koşuluyla kanun koyucunun takdirindedir. Kaldı ki somut olayda aynı husustaki kanuni düzenlemeler farklı içeriktedir. Kanun koyucu, düzenleme yapma konusunda Anayasa kuralları ile bağlı olup, yukarıda açıklandığı üzere kategorik olarak ceza yargısı hizmetlerinden harç alınması bakımından Anayasal engel bulunmamaktadır.” Anayasa Mahkemesi, 54/142, 20.10.2011

ceza yargılaması kapsamında “ceza davaları” için bile harç alınması kural olarak Anayasa’ya aykırı bulunmamıştır. Zira, ceza yargısı hizmetlerinden harç alınmasına engel bir Anayasal hüküm mevcut değildir. Buradan hareketle kanun ile ceza mahkemelerinin görev alanına giren ve şahsi hukuka ait hakların hüküm altına alınması kapsamında değerlendirilmesi gereken tazminat davalarından harç alınmasının Anayasa’ya aykırı olmayacağı açıktır.

Yargı harcına konu edilmeyen “ceza davaları” olup, bu çalışma ile irdelenen tazminat davaları kanunla ceza mahkemelerinin görev alanına verilmiş olmakla birlikte hukuki mahiyetleri itibarıyla ceza davası niteliğinde değildir. Nitekim Harçlar Kanunu’nun gerekçesinde<sup>76</sup> de belirtildiği üzere; ceza davalarından alınacak harçlar (şahsi haklarla ilgili davalar hariç) bütün olarak harç mevzuu dışına çıkarılmıştır. Bu itibarla harca konu olmayan ceza davaları olup şahsi haklarla ilgili davalar ise harca tabidir. Ceza mahkemelerinde görülen tazminat davaları şahsi haklarla ilgili dava niteliğinde olup ceza davası olarak nitelendirilmeleri mümkün değildir. Bir başka anlatımla, bir davanın ceza mahkemesinin görevinde olması ve bu mahkemede görülüyor olması tek başına bu davanın “ceza davası” olarak nitelendirilmesine ve harçtan bağışık tutulmasına dayanak teşkil etmez.

## SONUÇ

Tarihsel süreç içerisinde ceza mahkemelerinde, “kamu davası”, “müsadere tali davası” ve “şahsi dava” olmak üzere üç tür ceza davasının hükme bağlandığını söylemek mümkündür. Harçlar Kanunu, kanun gerekçesi ve Kanun’un eki 1 sayılı tarife uyarınca “ceza davaları” yargılama harcına konu oluşturmazlar. Buna göre “ceza davası” niteliğini haiz kamu davası ve şahsi dava harç mevzuu dışına çıkarılmış olup bu hususta uygulamada ve doktrinde bir tereddüt bulunmamaktadır. CMK’nın yürürlüğe girmesiyle şahsi dava kaldırılmıştır.

Ceza mahkemelerinde görülen davalar, sadece ceza davalarından ibaret değildir. Ceza davaları yanında kanunlarda sayılan bir kısım tazminat davaları da ceza mahkemelerinde görülmektedir. Ceza mahkemelerinde görülen tazminat davaları mülga CMUK 365’nci maddede düzenlenen şahsi hak davası; 466 sayılı Kanun Dışı Yakalanan veya Tutuk-

<sup>76</sup> <[https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM\\_/d01/c025/mm\\_\\_01025037ss0282.pdf](https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d01/c025/mm__01025037ss0282.pdf)> Erişim Tarihi 15 Mart 2021

lanan Kimselere Tazminat Verilmesi Hakkında Kanun uyarınca kanun dışı yakalanan ve tutuklanan kişilerin tazminat taleplerine ilişkin davalar; 5271 sayılı CMK'da düzenlenen koruma tedbirleri nedeniyle tazminat davası; suç soruşturması veya kovuşturması sırasında kişisel kusur, haksız fiil veya diğer sorumluluk hâlleri de dâhil olmak üzere hâkimler ve Cumhuriyet savcılarının verdikleri kararlar veya yaptıkları işlemler nedeniyle tazminat davaları ve yargılamanın yenilenmesi sonucunda beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararının verilmesi halinde, önceki mahkûmiyet kararının tamamen veya kısmen infaz edilmesi dolayısıyla kişinin uğradığı maddî ve manevî zararlar nedeniyle tazminat davaları şeklinde sayılabilir.

Ceza mahkemelerinde görülmekte olan ceza davaları harç konusu dışında tutulmuş ancak ceza mahkemelerinde şahsi hukuka ait hakların hüküm altına alınması mahiyetindeki tazminat davaları, hukuk mahkemelerinde görülen davalardan içerik itibarıyla farklı bulunmadıklarından mükellefiyette eşitlik sağlamak amacıyla bu tür davalardan da celse harçları hariç olmak üzere Harçlar Kanunu'na ekli 1 sayılı tarife gereğinde harç alınacağı açıktır. Nitekim, Harçlar Kanunu gerekçesinde de ceza davalarından alınacak harçların bütün olarak harç mevzuu dışına çıkarıldığı, ancak ceza mahkemelerinde şahsi hukuka ait hakların da hüküm altına alınması halinde, bunlar hukuk mahkemelerinde görülen davalardan mahiyet itibarıyla farklı bulunmadıklarından mükellefiyette eşitlik sağlamak amacıyla bu nev'i davalardan da celse harcı hariç olmak üzere (1) sayılı tarife gereğinde harç alınacağı belirtilmiştir. Bunun yanı sıra CMK'nın 303'üncü ve 324'üncü maddelerinde yer alan harca ilişkin düzenlemelerden de CMK'daki usul kurallarına tabi davaların tamamının harç mevzuu dışına çıkarılmadığı sonucuna ulaşmak mümkündür. Ceza mahkemelerinde görülen davaların tümü harç mevzuu dışına çıkarılmış olsaydı, yargı harcına ilişkin söz konusu hükümlerin CMK'da bulunması gereksiz olacak idi. Öte yandan, belirtilen tazminat davalarında görevli mahkeme olarak yasa ile ceza mahkemesi yerine idare ya da hukuk mahkemeleri belirlenmiş olsaydı Harçlar Kanunu hükümleri uyarınca yargı harcı ödeneceği tartışmasızdır.

Kamu davası şeklindeki ceza davaları kanunla yargı harcından bağışık tutulmuş iken ceza mahkemelerinde açılan tazminat davalarının yargı harcının konusu dışında tutulduğuna ilişkin açık bir kanun hükmü bulunmamaktadır. Bu itibarla, Mali Hukuk kapsamında anılan tazminat davalarının, ceza davalarının aksine Harçlar Kanunu uyarınca şahsi hu-

kuka ilişkin haklar kapsamında harca konu edilmesi gerektiği düşünülmektedir.

### **KAYNAKÇA**

Akbulut B, Ceza Hukuku Genel Hükümler (3rd edn, Adalet Yayınevi 2016)

Albayrak M, Notlu-Atıflı-Uygulamalı Ceza Muhakemesi Kanunu (1st edn, Adalet Yayınevi 2015)

Aslan Z and Altındağ H, Memurların Disiplin ve Ceza Soruşturması, (3rd edn, Seçkin Yayıncılık 2020)

Bağdatlı S, Hukuk Sözlüğü (2nd edn, Derin, 2012)

Bakım S, ‘Ceza Muhakemesi Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi’ (2013) 19 (2) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi- Hukuk Araştırmaları Dergisi, Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan 919-951

Baytar S, ‘Koruma Tedbirlerinden Doğan Zararın Karşılansması’ (2005) 61 Türkiye Barolar Birliği Dergisi 359-373

Bilici N, Türk Vergi Sistemi Cilt 2 (33th edn, Savaş Yayınları 2014)

Canoğlu VC, Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat Davaları, (1st edn, Seçkin Yayıncılık 2017)

Centel N and Zafer H, Ceza Muhakemesi Hukuku (9th edn, Beta Yayıncılık 2012)

Donay S, Güncelleştirilmiş Ceza Yargılaması Hukuku (1st edn, Beta Yayıncılık 2015)

Durdu M, ‘Kanunlarla Yasaklanmış İşlerin Vergilendirilmesi ve Kazanç Müsaderesi’ (2020) 5(2) Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi 197-228

Dülger MV, Bilişim Suçları ve İnternet Bilişim Hukuku (6th edn, Seçkin Yayıncılık 2015)

Erem F, ‘Haksız Tevkif Edilenlere Tazminat’, (1956) 13(12) Ankara Barosu Dergisi 83-86

Eryılmaz MD, Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri (1st edn, Seçkin Yayıncılık 2012)

Güngör D and Toroslu H, ‘Müsadere ve Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması Üzerine Kısa Bir Değerlendirme’ (2016) 65(4) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1967-1980

Günler K, ‘Türk Ceza Hukukunda Müsadere’ (2014) 18(3-4) Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 849-876

Kafes V, ‘Ceza Hukukunda Mağdurun Zararının Giderilmesi’ (2011) 60(1) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 83-156

Karakehya H and Arabacı M, Cumhuriyet savcısının Hukuki Statüsü, Muhakemedeki Taraf Pozisyonu ve İspat Yükünün Bulunması Üzerine, (2016) 65 (4) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2059-2081

Koca M and Üzülmüş İ, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler (13th edn, Seçkin Yayıncılık 2020)

Korkmaz M, Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat Davaları (1st edn, Seçkin Yayıncılık 2019)

Kunter N, Yenisey F and Nuhoğlu A, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku (18th edn, Beta Yayıncılık 2010)

Kuru B, Arslan R and Yılmaz E, Medeni Usul Hukuku (24th edn, Yetkin Yayınları 2013)

Meran N, Ceza Muhakemesi Kanunu Uygulama Rehberi (1st edn, Adalet Yayınevi 2015)

Meran N, ‘İnternet Yoluyla İşlenen Suçlar ve Kişilik Haklarının İhlalinin Engellenmesinde Yeni Düzenlemeler’ (2014) 9(97) Terazi Hukuk Dergisi 62-70

Özalp N, ‘Uygulamada Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat (CMK m.141-144)’ (2019) 145 Türkiye Barolar Birliği Dergisi 81-158

Özbek VÖ, Doğan K and Bacaksız P, Ceza Muhakemesi Hukuku (13th edn, Seçkin Yayıncılık 2020)

Özen M, ‘Kamu Davası Açma Konusunda Benimsenen İlkeler, Cumhuriyet Savcısının Takdir Yetkisi ve İddianamenin İadesi’ (Yaz 2009) 69 (3) Ankara Barosu Dergisi 17-2

Özgenç İ, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler (15th edn, Seçkin Yayıncılık 2019)

Öztürk B, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku (8th edn, Seçkin Yayıncılık 2014)

Öztürk B, Kazancı BE and Güleç SS, Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbirleri (3rd edn, Seçkin Yayıncılık 2019)

Pamuk G, ‘Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Perez/Fransa Kararı İncelemesi’ (2010) 16(1-2) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi- Hukuk Araştırmaları Dergisi 333-343

Pekcanıtez H, Özekes M and Atalay O, Medeni Usul Hukuku (14th edn, Yetkin Yayınları 2013)

Pınar B, Yargı ve İcra Harçları (2nd edn, Adalet Yayınevi 2009)

Şahin C and Göktürk N, Ceza Muhakemesi Hukuku I (9th edn, Seçkin Yayıncılık 2018)

Şahin C and Göktürk N, Ceza Muhakemesi Hukuku II (8th edn, Seçkin Yayıncılık 2019)

Soyaslan D, Ceza Muhakemesi Hukuku, (7th edn, Yetkin Yayınları 2018)

Şık H, Türk Adli Yargı Sisteminde Savcılık Kurumu (1st edn, Adalet Yayınevi 2018)

Topaç TH, ‘Eşya Müsaderesi (TCK. 54)’ (2013) (2) Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi 45-70

Toroslu N and Feyzioğlu M, Ceza Muhakemesi Hukuku (18th edn, Savaş Yayınları 2018)

Ünver Y and Hakeri H, Ceza Muhakemesi Hukuku (3 Cilt) (15th edn, Adalet Yayınevi 2019)

Yalvaç G, ‘Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat’ (2015), 3(2) Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi 267-306

Yaşar O, Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu II. Cilt (1st edn, Seçkin Yayıncılık Ankara)

Yenisey F and Nuhoglu A, Ceza Muhakemesi Hukuku (7th edn, Seçkin Yayıncılık 2018)

Yılmaz E, Hukuk Sözlüğü (10th edn, Yetkin Yayınları, 2011)

Yiğit U, ‘Siyasi Partilerin Temelli Kapatılması İle Kapatılması Arasındaki Farklar ve Kapatılan Partilerin Yeniden Açılması’ (2008) (75) Türkiye Barolar Birliği Dergisi 165-176

Yiğit U and Öztürk İ, Yargı Hukuku (1st edn, Adalet Yayınevi 2020)

Yurtcan E, CMK Şerhi Cilt-I (7th edn, Adalet Yayınevi 2015).

Yurtcan E, CMK Şerhi Cilt II (7th edn, Adalet Yayınevi 2015).

Yurtcan E, CMUK Şerhi (3rd edn, Beta Yayıncılık 2000).

<https://www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi/>

<https://legalbank.net/>

<https://www.lexpera.com.tr/>

[https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM\\_\\_\\_/d01/c025/mm\\_\\_01025037ss0282.pdf](https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM___/d01/c025/mm__01025037ss0282.pdf)